

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Faktory slovenské pracovní migrace do České republiky

Factors of Slovak Labour Migration to the Czech Republic

Student: Bc. Jaroslav Polzer

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Milan Šimek, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Jaroslav Polzer

Studijní program:

N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6202T027 Národní hospodářství

Téma:

Faktory slovenské pracovní migrace do České republiky
Factors of Slovak Labour Migration to the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teorie migrace
3. Vnitřní migrace Slováků na území České republiky před rokem 1993
4. Slovenská pracovní migrace do České republiky po roce 1993
5. Faktory ovlivňující migraci Slováků na český trh práce
6. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

DIVINSKÝ, Boris. *Migrační trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EÚ (2004 - 2008)*. Bratislava: IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu, 2009. ISBN 978-80-970274-2-1.

RAYMER, James and Frans WILLEKENS. *International Migration in Europe: Data, Models and Estimates*. Chichester: John Wiley & Sons, 2008. ISBN 978-0-470-03233-6.

ZIMMERMANN, Klaus and Thomas BAUER. *The Economics of Migration. Volume I: The Migration Decision and Immigration Policies*. Cheltenham: Edward Elgar, 2002. ISBN 1-85898-756-3.

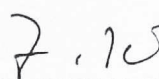
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.


Vedoucí diplomové práce: **doc. RNDr. Milan Šimek, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

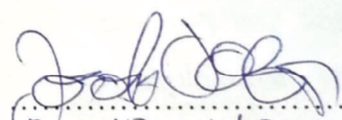



doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry


prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.“

V Ostravě dne 22.4.2015


Bc. JAROSLAV POLZER

Rád bych poděkoval doc. RNDr. Milanu Šimkovi, Ph.D. za cenné rady, odborné vedení, pomoc, trpělivost a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Obsah

| | |
|---|----|
| 1. ÚVOD | 5 |
| 2. TEORIE MIGRACE | 7 |
| 2.1. Neoklasická teorie migrace | 7 |
| 2.2. Nová teorie migrace | 11 |
| 2.3. Teorie duálního trhu | 13 |
| 2.4. World System Theory | 15 |
| 2.4.1. Jádrové ekonomiky (The Core) | 16 |
| 2.4.2. Periferní ekonomiky | 17 |
| 2.4.3. Semiperiferní ekonomiky | 17 |
| 2.4.4. Externí oblasti | 18 |
| 2.5. Teorie sítí | 18 |
| 2.5.1. Snižující se náklady | 19 |
| 2.5.2. Snižující se rizika | 19 |
| 2.6. Institucionální teorie | 20 |
| 2.7. Teorie kumulativních příčinností | 22 |
| 2.8. Teorie migračních systémů | 23 |
| 3. VNITŘNÍ MIGRACE SLOVÁKŮ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY PŘED ROKEM 1993 | 25 |
| 4. SLOVENSKÁ PRACOVNÍ MIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1993 | 30 |
| 4.1. Statistiky počtu Slovenských občanů na území ČR po roce 1993 | 34 |
| 4.2. Statistiky podle doby strávené na českém území | 35 |
| 4.3. Statistiky podle místa pobytu na českém území | 36 |
| 5. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MIGRACI SLOVÁKŮ NA ČESKÝ TRH PRÁCE | 39 |
| 5.1. Míra nezaměstnanosti a difference mezd ve vybraných regionech jako faktor emigrace Slováků do ČR | 39 |
| 5.1.1. Bratislavský kraj | 40 |
| 5.1.2. Trnavský kraj | 41 |
| 5.1.3. Trenčinský kraj | 41 |
| 5.1.4. Žilinský kraj | 42 |

| | | |
|--------|--|----|
| 5.1.5. | Jihomoravský kraj | 43 |
| 5.1.6. | Zlínský kraj | 44 |
| 5.1.7. | Moravskoslezský kraj..... | 44 |
| 5.2. | Dopravní spojení – usnadňující faktor při migraci obyvatelstva..... | 47 |
| 5.3. | Studium na vysoké škole v ČR a následné uplatnění absolventů na českém trhu práce | 48 |
| 5.4. | Sociální aspekt pracovní migrace – sloučení rodin a uzavírání manželství s občany ČR | 50 |
| 5.5. | Přímé zahraniční investice - nástroj zvyšování konkurenceschopnosti a výkonnosti daného regionu..... | 51 |
| 6. | ZÁVĚR..... | 55 |
| | Seznam použité literatury | 57 |
| | Seznam zkratek | 60 |

1. ÚVOD

Proces migrace významně ovlivňuje vývoj dnešní společnosti. Tento fenomén pramení z objektivních i subjektivních důvodů na změnu života. Podle některých teorií přispívá migrace ke zvýšení ekonomické úrovně tím, že přerozděluje lidské zdroje do oblastí, kde jsou potřeba. Ve většině případů se setkáváme s migrací, která zabezpečí migrantům lepší podmínky života. Objektivní důvody jsou dominantním prvkem pro přesun. Můžeme se ale setkat se zcela subjektivními důvody, kdy migrant přichází do země za účelem uzavření manželského svazku. Svět, kterému vládne globalizace, kde se vše změnilo díky rychlému rozvoji dopravy, se dnes jeví jako malé město, kde se jeho obyvatelé stěhují z místa na místo během hodin. Globalizace a imigranti s sebou přináší do cílových zemí svého pobytu rodný jazyk, kulturu, náboženství a mentalitu. Ne vždy se dnešní společnost setkává s pochopením pro jiné kultury. Jakoby reminiscence událostí 2. světové války rezonovala některými krajinami nového uspořádání Evropy. V dnešní „vyspělé“ a vzdělané společnosti není problémem migrace, ale integrace cizinců v novém místě pobytu. Samozřejmě není možné se na vše dívat jen z jedné strany, nutná není jen tolerance ze strany hostitelů, ale snaha imigrantů začlenit se do společnosti alespoň do té míry, která bude vyhovovat oběma stranám.

V kontextu historických událostí ve 20. století, v Evropě migrace zažila opravdový boom až po pádu železné opony a zintenzivnění vztahů západu s bývalými státy východního bloku. Migrační přesuny obyvatelstva po roce 1989 jsou spojeny nejen s pádem komunistického režimu, ale také transformací společnosti a zvláště v Českých a Slovenských zemích s rozdělením republik. Do roku 1993 dvě vzniklé republiky nepřerušily intenzivní vztahy ekonomické i přátelské, nicméně nastal problém, před kterým Československo nikdy nestálo. Migrace mezi republikami probíhá od té doby poměrně velkými přesuny přes hranice. Repatriace Slováků zpět do nově vzniklé republiky kvůli lepším vyhlídkám spojených se samostatností byla po roce 1993 velkým tahounem. V druhé polovině devadesátých let tyto tendence pomasly a ČR si až do vstupu obou zemí do Evropské unie držela status země, kam Slovinci vycestovávali více než Češi na Slovensko. Faktory proč se takto děje, jsou důležitým předmětem zkoumání, který ukazuje, odkud jsme a kam směřujeme.

Cílem práce je přiblížit a analyzovat faktory, které jsou důvodem pro změnu trvalého místa pobytu nebo krátkodobou dojížděku na území České republiky, za účelem změny současného postavení na trhu práce.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole, která se zabývá teoriemi migrací, si přiblížíme náhledy na migraci z hledisek ekonomických, sociologických či politických. Seznámíme se s obecnou problematikou světové migrace, vysvětlíme si některé základní pojmy a teorie, podle kterých fungují migrační pochody. Osvětlíme si historii i současnost světové migrace. V kapitole jsou vymezeny příčiny, které mezinárodní migraci vyvolávají. Pochopíme tak, proč lidé opouštějí svou domovinu za příslibem lepších sociálních a ekonomických podmínek pro život.

Druhá kapitola, věnovaná vnitřní migraci Slováků na území společného státu před rokem 1993, popíšeme migrační toky a pojmenujeme si jejich příčiny. Kapitola ukáže pozadí vztahů Slovenska a Česka v oblasti pracovní migrace.

Vztahy vzniklé před rokem 1993 nemohly zaniknout podepsáním jediné smlouvy, která doposud společný stát rozdělovala. V třetí kapitole zhodnotíme, zda se mezi samostatnými státy změnilo více než jen jejich jméno. Na datech dokážeme, že státy stále pokračují v intenzivní spolupráci v oblasti přesouvání lidských zdrojů.

Poslední kapitola se zaměří na zkoumání faktorů, které pracovní migraci do Česka ovlivňují. Bude zkoumat rozdíly na trhu práce, vzniklé po rozdělení, a zda se podílí na příčinách emigrace Slováků. Kapitola nebude posuzovat pouze objektivní příčiny, které by mohly vyvolávat migraci, také prozkoumá faktory sociální.

2. TEORIE MIGRACE

Minulé století, které bylo určující pro současné pohledy na migraci. Díky větší míře globalizace, integrace a změnami v chování lidí, se stala migrace fenoménem ovlivňující chování světové ekonomiky. Podstatný impuls pro zrychlený rozvoj můžeme zaznamenat v oblastech, kam se lidé stěhují především za lepším uplatněním na trhu práce (Severní Amerika a západní Evropa). Zvýšená imigrace do hostitelské země s sebou nese také problémy, které se týkají nejen ekonomické oblasti, ale také sociální. (Šimek, 2005)

Existuje mnoho ekonomických i sociologických přístupů k otázkám migrace. V následujících kapitolách si ukážeme ty hlavní a popíšeme také jejich hlavní myšlenky.

2.1. Neoklasická teorie migrace

Neoklasická ekonomie tvrdí, že mezinárodní migrace je způsobena v geografických rozdílech v nabídce a poptávce po práci. Státy s velkým množstvím pracovní síly v porovnání s kapitálem mají nízké mzdy a státy s malým množstvím práce oproti kapitálu mají mzdy vyšší. Výsledný rozdíl ve mzdách způsobuje migraci obyvatelstva ze států s nízkými mzdami do států s vysokými mzdami. Výsledný rozdíl ve mzdách zůstane na úrovni transakčních nákladů. Přesun kapitálu probíhá v opačném směru než přesun pracovní síly. To znamená, že mezinárodní migrace je způsobena rozdíly ve mzdách mezi státy, a když se tento rozdíl dostane na úroveň transakčních nákladů, tak se proces migrace ukončí. Mezinárodní přesun lidského kapitálu odpovídá v rozdílech v návratnosti lidského kapitálu, což může být rozdílné od mzdy. Proto přesun vysoce kvalifikované pracovní síly může směřovat opačným směrem než přesun nízko kvalifikované pracovní síly. Trh práce je trh, který způsobuje impuls na pracovní migraci. Ostatní trhy na ni nemají podstatný vliv. Tato teorie předpokládá, že individuální pracovník rozhodne migrovat, protože očekává pozitivní čistý výnos, obvykle peněžní. Migrant zohledňuje různé aspekty. Zaměřuje se na příjmy a náklady z migrace. Do příjmů zařazujeme předpokládaný příjem migranta podle jeho kvalifikace a pravděpodobnost získat v nové zemi zaměstnání. Od těchto očekávaných příjmů odečteme současné příjmy v domovské zemi a pravděpodobnost najít nebo udržet si zaměstnání v domovské zemi. Dále od tohoto výnosu z migrace odečteme užitečnost peněz vydělaných v současnosti od těch vydělaných v budoucnosti, a také odečteme transakční náklady. Mezinárodní přesun tedy vychází z mezinárodních diferenciálů v příjmech a v mírách zaměstnanosti, které určují očekávané příjmy z migrace. (Brettell, 2008)

Taylor (2003) shrnuje tento přístup neoklasického modelu do vzorce:

$$M_{ij} = f(W_j, W_i, C_{ij})$$

kde

W_j - mzda v oblasti j ,

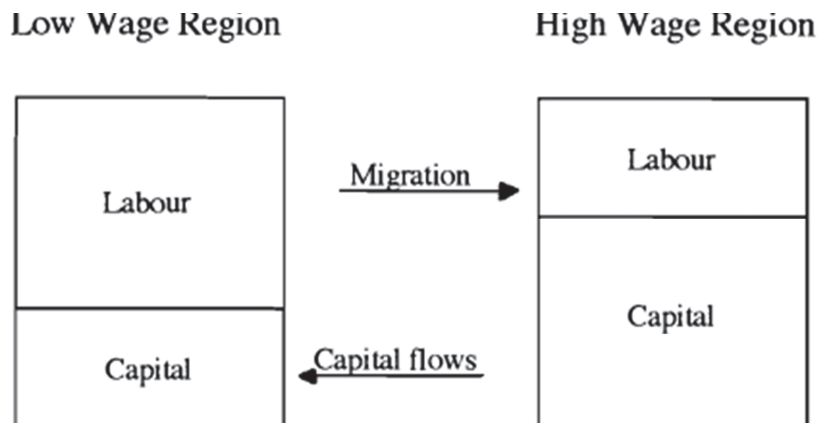
W_i - mzda v oblasti i ,

C_{ij} - náklady migrace.

Neoklasický přístup bohužel zanedbává některé migrační postupy, které přímo nesouvisí s trhem práce. Iracionální migrace, tedy migrace kdy se nepřesouvá pracovní síla z chudých regionů do oblastí s vyšším množstvím práce (týká se jen vysoce kvalifikovaných pracovníků), je v neoklasickém neošetřena. Další faktory, které tento model zanedbávají, vidíme v přehlížení netržních důvodů k migraci, jako je například lepší sociální zabezpečení, ochrana v rámci státu nebo migrace rodinných příslušníků. I když neoklasický model neumí vysvětlit autonomní migraci, která probíhá v rámci specifického a uzavřeného systému firem, může neoklasický model dobře zdůvodnit prostorovou mobilitu obyvatelstva a tak predikovat budoucí vývoj. Může tak lépe rozpoznat odvětví, které je do budoucna dobré podporovat.

Öberg ve své práci z roku 1995 uvádí, že tzv. basic „law“ of migration (základní zákon migrace) může snadno vysvětlit, proč dochází k migraci pracovní síly ve vztahu ke kapitálu dané země (viz schéma 1).

Schéma 1: Přelévání pracovní síly mezi regiony s jinými mzdami



Zdroj: Öberg, 1995

Jestliže se tedy díváme na dvě svébytné ekonomiky, kde jedna trpí dostatkem pracovní síly, ale nízkými mzdami, a druhá naopak přebytkem kapitálu, ale za to jsou v této ekonomice vyšší mzdy, budeme pozorovat trend, při kterém se z oblasti nízkých mezd bude přesouvat pracovní síla do oblasti s vyššími mzdami. Kapitál bude v závislosti na tomto trendu vytěšňován přílivem pracovní síly a bude přesunován do oblasti s „nízkým tlakem“.

Nejvýznamnějším přínosem neoklasické makroekonomické teorie tedy je specifická pohledu na to, kdo migraci způsobuje a jak na něj reaguje trh práce. Massey (1993) odvozuje závěry neoklasické teorie relevantní pro tvorbu migračních teorií do těchto pěti bodů:

1. Mezinárodní migrace pracovníků je způsobena rozdílnou úrovní reálných mezd mezi zemí výchozí a cílovou.
2. Eliminace mzdového diferenciálu ukončí migraci pracovní síly; jsou-li mzdy v obou zemích vyrovnány (diferenciál je nulový), migrace je též nulová. (tato podmínka je čistě teoretická)
3. Mezinárodní pohyb lidského kapitálu (tj. vysoce kvalifikované pracovní síly) reaguje nikoliv na vyrovnávání mezd, ale na diferenciál v míře návratnosti lidského kapitálu, který může být jiný než diferenciál průměrných mezd. V praxi to znamená, že více kvalifikovaní pracovníci mohou migrovat rámci trhů práce jinými směry, než je tomu tak u pracovníků s nižší kvalifikací.
4. Pracovní trhy jsou primární prostředí, kde vzniká mezinárodní pohyb pracovníků; ostatní trhy mají zanedbatelný vliv na pohyblivost pracovní síly.
5. Státy mohou kontrolovat migrační toky regulací pracovního trhu, např. platí jak ve výchozích, tak i v cílových zemích.

Massey (1993) ve svých závěrech nezmiňuje vliv pohybu kapitálu na pracovní sílu, který by mohl mít taky jistý vliv na migraci, především v oblasti, kde se do tohoto procesu vloží vláda, která svými nástroji může ovlivňovat velikost kapitálu v dané zemi. Například, když vláda podporuje investice do kapitálu své země, může podle neoklasického modelu zvýšit procento migrantů do své země, nebo alespoň zamezit odliv své pracovní síly do zahraničí. Jestliže opačně podporuje vývoz kapitálu do zahraničí, může tak zamezit další migraci do své země. Tyto neoklasické závěry bohužel ne vždy platí v praxi, a to je možná důvod, proč se o tom ve své práci Massey nezmiňuje.

Jiný, rozšířený pohled na neoklasický model migrace přinesl Todaro v roce 1969 v americkém ekonomickém magazínu *The American Economic Review* (původně spolupracoval s Johnem R. Harrisem na teorii, která řešila migraci jen mezi vnitřními regiony, a to tedy městem a venkovem). Na rozdíl od původního modelu nepočítá s reálnou mzdou ale se mzdou očekávanou a také přidal k původnímu modelu další proměnné, a to konkrétně dobu kdy si pracovník přicházející na nový trh práce hledá zaměstnání a druhá fáze - dobu výkonu zaměstnání. Právě délka období, kdy migrant hledá pracovní místo, by měla být v přímém vztahu s mírou nezaměstnanosti v dané oblasti. Rozšířený model tedy nabývá rovnice, kterou opět definoval Taylor (2003):

$$M_{ij} = f(p_j W_j, p_i W_i, C_{ij})$$

kde

p_j – zaměstnanost v oblasti j ,

p_i – zaměstnanost v oblasti i ,

$p_i W_j$ – očekávaná mzda v oblasti j ,

$p_j W_i$ – očekávaná mzda v oblasti i ,

C_{ij} – náklady migrace.

V tomto rozšíření je snadné určit vztah očekávaného příjmu k nákladům migrace C_{ij} . Není zde tedy rozhodující výše reálné mzdy ale to, zda se migrantovi vyplatí měnit hostitelskou zemi. Objasňuje, na rozdíl od klasického neoklasického modelu, proč existuje migrace i při nulovém mzdovém diferenciálu, ale ani jeho model nevysvětluje, proč někteří lidé migrují a jiní ne, a dokonce neřeší ani svou hlavní premisu a to očekávané příjmy a stav, kdy je diferenciál takovýchto mezd roven nule.

2.2. Nová teorie migrace

Teorie migrace, kterou vysvětluje škola Nové ekonomie migrace, zpochybňuje určité dedukce neoklasické teorie. Za hlavního aktéra rozhodnutí migrace nepovažuje jednotlivce, ale určitou skupinu jednotlivců, například rodinu nebo domácnost. Někteří členové domácnosti mohou odejít za lepší práci do zahraničí, a v případě špatné finanční situace domácnosti poslat domů remitence. Transnacionalismus, tedy jakási zodpovědnost daného jedince ve dvou zemích (hostitelské a i mateřské, kde se nachází jeho rodina), ovlivňuje dále chování skupiny s vazbami na původního migranta. To platí hlavně pro domácnosti v zemích kde je pojišťovnictví nerozvinuté a stát nezabezpečuje nejistotu sociálními zárukami.

Pojišťovnictví hraje hlavní roli především v oblastech (ekonomikách), kde je nejrozvinutější první sektor ekonomiky a zároveň je takřka nemožné se pojistit proti neúrodě. Takto závislá skupina se snaží racionálně diverzifikovat riziko spojené s malou úrodou a posílá tak ze svých řad jednotlivce do zahraničí, aby svými remitencemi chránili domov.

Nová ekonomická teorie předpokládá, že pokud jeden člen domácnosti emigruje za prací do zahraničí, a za ním emigruje i druhý člen, který ale kvůli migraci práci ztratí, a protože v zahraničí práci nehledá, tak se může jednat o racionálně jednající jedince. Tato situace vzniká, když je společný příjem v zahraničí vyšší než jejich společný příjem doma. Ekonomové obhajující novou ekonomickou teorii též tvrdí, že domácnosti posílají své členy do zahraničí nejen kvůli tomu, aby zvýšili svůj absolutní příjem, ale aby zvýšili svůj relativní příjem vůči ostatním domácnostem. Proto je důležité vzít v úvahu i příjmy domácnosti v jejich referenční skupině. Z tohoto důvodu můžeme rovněž pozorovat větší podíl na migraci chudého obyvatelstva než bohatého. Chudé obyvatelstvo má totiž nižší pravděpodobnost nárůstu mezd oproti bohatšímu, a když mzdy bohatšího obyvatelstva porostou, tak chudšímu obyvatelstvu relativně mzdy poklesnou. Tehdy mají tendenci někteří členové chudších domácností migrovat za prací do zahraničí. Rozdíl oproti neoklasické teorii je tedy v tom, že mzdový rozdíl není tak podstatný, protože domácnosti mají tendenci migrovat z důvodu diverzifikace rizika při mezinárodních přesunech. Mezinárodní migrace neskončí ve stadiu, kdy se mzdový diferenciál dostane na úroveň transakčních nákladů. Migrace pokračovat může tehdy, pokud některé jiné trhy ve výchozích zemích nefungují nebo mají určité nedostatky, například trh pojišťovnictví. Pokud tyto trhy nefungují, risk z příjmu domácnosti se zvyšuje. Týž očekávaný nárůst mzdy neznamena v domácnostech stejný předpoklad migrace, protože různé domácnosti se nacházejí ve společnosti v různých příjmových skupinách.

Ačkoli jsou obě neoklasické teorie i nová ekonomická teorie rozdílné, vycházejí z mikroekonomického základu o racionalizaci volby jednotlivce nebo skupiny jednotlivců.

Jak uvádí Massey (1993), nová ekonomie pracovní migrace poskytuje závěry, které se dost odlišují od závěrů neoklasické ekonomie:

1. Subjektem migračního výzkumu jsou na rozdíl od neoklasického modelu rodiny, domácnosti a skupiny s podobnými společenskými zájmy.
2. Mzdový diferenciál není nutná podmínka mezinárodní migrace. Důležitým faktorem je například diverzifikace rizika.
3. Mezinárodní migrace a lokální zaměstnanost nejsou vzájemně se vylučující skutečnosti; naopak, domácnosti mají silné důvody zapojit se do obou. V důsledku to znamená, že jakýkoli růst ekonomické situace ve výchozí oblasti nezmenšuje emigraci, protože vazby k migraci nejsou jen ekonomické.
4. Migrace se nezastaví v okamžiku, kdy mizí mzdový diferenciál. Důvody k migraci mohou přetrvávat, pokud jiné trhy ve zdrojové ekonomice chybějí, anebo jsou v nerovnováze. Viz 3. bod.
5. Stejný přírůstek mzdy bude mít rozdílné dopady na pravděpodobnost migrace u domácností v různých příjmových skupinách.
6. Vlády mohou korigovat migraci nejen pomocí politik, které ovlivňují pracovní trhy, ale i regulací či zvětšením systému sociálního zabezpečení, školství, zdravotnictví atd.
7. Přerozdělování důchodů v systému může pozitivně i negativně ovlivňovat difference mezi chudými a bohatými a stejně tak ovlivňovat pozitivně i negativně míru migrace. Vládní politiky mohou snížit migraci, pokud se relativně bohatší domácnosti podílejí na nárůstu průměrného příjmu relativně méně než chudší domácnosti.

Fundamentální rozdíl tedy vidíme v jasné orientaci modelu na jednotlivce, model se snaží zkoumat sociologické postupy pracovní síly s preferencemi nejen v oblasti ekonomické, ale sociální a morální. Zajímavé je také dívat se na tento problém z hlediska řešení emigrace v takových ekonomikách, kde se nespokojeným a nezaměstnaným nedostává zabezpečení od státu v dobách krize. Jestliže bychom ale považovali za řešení takovéto situace jednoduché zavedení vládních opatření v oblasti pojištění v nezaměstnanosti, došli bychom rychle k závěru, že takovýto postup je možný až po určitém stupni vývoje ekonomicky nerozvinutých zemí. Řešení tedy spočívá v rozumném dílčím zavádění jednotlivých pojišťovacích, kapitálových, derivátových trhů. To může později do jisté míry omezit

emigraci v regionu. Prvním krokem v takto složité situaci, ve které se výchozí ekonomika nachází, jde nalézt jednodušší řešení v ošetření snazšího příjmu remitencí z migrantovy cílové země. Nepřímo jsou tyto remiteny považovány za investice do místní ekonomiky, kde se za tyto prostředky může rozvíjet malý a střední sektor podnikání. Později v takovéto ekonomice vznikne na trhu místo právě pro rozvoj výše zmíněných trhů. (Brettell, 2008)

2.3. Teorie duálního trhu

Podle teorie duálního trhu je migrace determinována poptávkou po migrantech v cílové zemi a hlavní příčina migrace vychází ze strukturálních potřeb přijímací ekonomiky, která řeší nedostatek pracovní síly ve vybraných sektorech. Duální teorie trhu práce tvrdí, že migrace vychází ze skutečných změn v poptávce po práci a ne ze strany nabídky, to platí v moderních industrializovaných společnostech. Ekonomové obhajující tuto teorii tvrdí, že migrace není závislá na „push faktorech“, tedy jakýchsi faktorech, které migranta „vytláčeji“ ze země původu, ale spíše na „pull faktorech“ – „vtahujících“ faktorech, přijímajících zemí. Tyto „pull faktory“, které jsou základem duální teorie trhu práce, vznikají podle teorie ze čtyř důvodů. (Brettell, 2008)

Prvním důvodem je tzv. strukturální inflace. Tento pojem předpokládá, že mzdy v určité profesi odrážejí určitý sociální status zaměstnanců. Když zaměstnavatelé zvednou mzdy určité profesi, která je v oboru sice více rozšířená, ale nedosahuje na mzdy nadřazených, budou se také nadřazení dožadovat zvýšení platů proto, aby nedošlo k snížení jejich relativních příjmů. V případě, že zaměstnavatelé potřebují zvýšit počet pracovníků pracujících na úrovni minimální mzdy a v dané ekonomice jich není dostatek, přichází na řadu zaměstnávání zahraničních imigrantů, kteří tyto pozice zaplní, aniž by zaměstnavatelé museli mzdy zvýšit. Kdyby totiž zaměstnavatel mzdy zvýšil, tak by musel zvýšit mzdy i ostatním pracovníkům, od kterých by byl vedený tlak v důsledku zachování stejného sociálního statusu, jinak řečeno stejnou relativní mzdu. Massey (1993)

Druhým „pull faktorem“ jsou motivační problémy. Tato teorie předpokládá, že pracovníci pracují nejen proto, aby získali určitý příjem, ale i proto aby si udrželi opět určitý sociální status. V nízkopříjmových skupinách obyvatelstva dochází k problému, který zapříčiňuje nedostatek motivace k získání dodatečného příjmu, a tím je neexistující společenský status. Jelikož na trhu práce bude vždy někdo, kdo bude na spodu řetězce, tyto motivační problémy se nedají odstranit, a proto zaměstnavatelé potřebují obsadit tyto pozice

pracovníky, kteří pracují jen z důvodu získání příjmu, a sociální status u nich nehraje roli. Tuto podmínku splňuje většina migrantů, minimálně na začátku jejich pobytu v nové zemi. Navíc se migranti necítí být členy společenské komunity v nové zemi, ale cítí se být členy komunity své domovské země. Ve své zemi jsou na vyšším stupni hierarchie, protože jejich nová mzda je vyšší než minimální mzda doma. Podobný princip transnacionalismu, se kterým jsme se již seznámili v nové teorii migrace, sice migrant nemá trvalé bydliště v domovské zemi, ale jeho remitence z cílové země pomáhají zvyšovat status doma.

Třetím důvodem migrace pro deskripci duální teorie trhu práce je tzv. ekonomický dualismus. Ekonomický dualismus představuje rozdíl mezi kapitálovým trhem a trhem práce. Tyto trhy se liší v tom, že kapitál může zůstat nečinný, ale nemůžeme ho z ekonomiky odstranit. Na druhé straně trh práce můžeme odstranit z ekonomiky a dále už nezaměstnávat. Proto se vlastníci kapitálu snaží svůj kapitál využít co nejvíce, jak se dá, a podle toho pracovníky zaměstnávat. Pracovníci v sektorech náročných na kapitál jsou nuceni rozšiřovat svůj lidský kapitál množstvím dodatečných školení a jiného dalšího vzdělávání. Na trhu práce jsou tyto pracovníci méně náchylní na ztrátu zaměstnání, a také mohou dostávat za svou provedenou práci větší mzdu. Pracovníci v sektorech náročných na práci a ne na kapitál jsou náchylnější na ztrátu zaměstnání, protože jsou snadno nahraditelní. Domácí pracovní síla se proto snaží zaměstnat v sektorech s větší perspektivou a sektory náchylnější na ztrátu práce zůstávají neobsazené. Mezinárodní migrace poskytuje zdroje, které tyto pozice obsadí. Lákavý je pro migranty proces industrializace, technologický pokrok a další kulturní změny, které vedou k lepším životním podmínkám. V kapitalistickém modelu vývoje je tendence soustředit investice v městských centrech, které povzbuzují lidi k přesídlení do městských oblastí v očekávání lépe placených pracovních míst (Zimmermann, Bauer, 2002).

Posledním „pull faktorem“, vysvětlujícím danou teorii, je změna v demografii pracovní síly. V minulosti vykonávali méně placené práce ženy a studenti. Při dnešních antidiskriminačních zákonech, větší emancipaci žen a zákazu dětské práce, se tyto obrazy ve společnosti neobjevují. Také se zvýšil počet rozvodů, což nepřímo vede ženy k zabezpečení sama sebe. Snížení počtu narozených dětí a prodloužení formálního vzdělání, ze studentů ve věku 18 a více, již nedělá levnou pracovní sílu. Tyto práce mohou být tedy vykonávané migranty. Z výše uvedených důvodů vyplývá, že migranti obsazují zejména nízko placené pozice a pozice v sektorech, které domácí pracovní síla není ochotna obsadit. Domácí pracovní síla se soustřeďuje na práci v lépe placených pozicích a při nárůstu mzdy je zaměstnavatel nucen zvýšit mzdy i pracovníkům jiných povolání v rámci udržení stávajícího

sociálního statusu členů pracovní hierarchie. Migranti jsou motivovanější pracovní síla při dané nízké mzdě. Migranti doplňují pracovní sílu země v případě demografických změn obyvatelstva a s tím spojených problémů. Jelikož poptávka po pracovní síle vzniká ze strukturálních změn, tak mzdový diferenciál není důležitý. Zaměstnavatelé mají záměr zaměstnat pracovníky při udržení mezd na stejné úrovni. Massey (1993)

Základy teorie duálního pracovního trhu jsou tak podle Masseyho (1993) založené na následujících hypotézách:

1. Mezinárodní migrace je založena z větší části na poptávce a je vyvolávána iniciativou ze strany zaměstnavatelů nebo vlád v industrializovaných zemích.
2. Nakolik je poptávka po imigrantech vyvolaná z důvodu strukturálních podmínek v národním hospodářství, nehrají mzdové rozdíly nezbytnou podmínku pracovní migrace.
3. Nízké mzdy zahraničních pracovníků v cílových zemích nestoupají při klesající nabídce pracovní síly, ale udržují se na nízké úrovni prostřednictvím institucionálních mechanismů.
4. Nízké mzdy mohou klesnout jako důsledek stoupající nabídky zahraniční pracovní síly.
5. Vlády nejsou schopny zabránit migraci regulací nebo změnami mzdových poměrů, nakolik migrace ve své podobě odpovídá požadavkům moderních industrializovaných ekonomik.

2.4. World System Theory

Teorie světového systému (World System Theory) nepřisuzuje mezinárodní migraci rozmanitosti trhů práce jednotlivých států, ale celkové struktury světové trhu. Podle teorie světových systémů je migrace přirozenou součástí kapitalistického rozvoje společností, jako výsledek narušení netržního řádu. Jak se kapitalismus rozšiřoval v průběhu 20. století ven ze svého jádra v západní Evropě a Severní Americe, stále větší části světa a rostoucí podíl lidské populace byly začleněny do světového tržního hospodářství. Vlastníci kapitálu v bohatých industrializovaných zemích investují svůj kapitál do chudých zemí, kde je levná pracovní síla, půda, suroviny a otevírají tak nové trhy pro spotřebitele. Nahrazování lidské práce stroji v zemědělství vytváří novou skupinu pracovní síly, která má sklony k migraci a stahování se za prací do zahraničí. (Massey, 1993)

Nové průmysly, jako těžba nerostných surovin vyžadují dostupnou pracovní sílu, která se získává ze zemí závislých na zemědělství. Nové továrny se staví v zahraničí, ve státech s nízkou mzdou, aby se využila levná pracovní síla. Investování a globalizace jsou doprovázeny výstavbou infrastruktury a komunikačních kanálů. Tato infrastruktura a komunikační kanály pak snižují náklady přesunu pracovní síly a umožňují snadnější migraci, která proudí opačným směrem.

Na migraci do určitých zemí má vliv i minulost. Jsou to zejména ekonomické a kulturní vazby mezi státy, jako je tomu například v případě bývalých kolonií nebo států Commonwealthu. Občané kolonizovaných zemí mají tendenci migrovat na území svých koloniálních mocností z jazykových, kulturních a ekonomických důvodů. To snadno vypočítáme z obrázků přistěhovalců ze severní Afriky do Francie, nebo Indů do Velké Británie. Trend mezinárodní migraci v tomto případě neovlivňuje výška mzdy nebo (ne)zaměstnanost, ale struktura trhů a mezinárodní ekonomiky. Vidíme tedy migrační toky vedoucí od periferních států do jádrových ekonomik a jako mezistanice slouží semiperiferní státy (viz níže).

Dnešní kapitalistický systém byl založen na mezinárodní dělbě práce, která určuje vztahy mezi různými regiony, jakož i kvalitou pracovních podmínek v každém regionu. V tomto modelu souvisí typ státního, politického uspořádání s umístěním státu ve světové ekonomice. Pro základní srovnání, určuje ve svých dílech Emmanuel Wallerstein (1974) čtyři různé kategorie - jádrové, semiperiferní, periferní a vnější ekonomiky. Každá světová ekonomika může být zařazena do těchto kategorií. Kategorie popisují relativní pozici každého regionu v rámci světové ekonomiky, jakožto i některé vnitřní politické a ekonomické charakteristiky.

2.4.1. Jádrové ekonomiky (The Core)

Pro jádrové regiony je typické, že z kapitalistického uspořádání světa těží nejvíce. Klasicky se označují za jádrové ekonomiky, které vznikly mnohem dříve, než jak je známe dnes, státy západní Evropy, jako je Holandsko, Francie a Anglie (bývalé největší koloniální země). V těchto částech Evropy se rychleji než kdekoli jinde vyvinul vyspělý politický systém, fungující byrokracie a vybudovaly se silné armády, které zabraňovaly nepřítelům ohrožit jejich postavení. Buržoazii to umožnilo rychleji vydělávat na mezinárodním obchodu, ze kterého schopně extrahovali prostředky pro vlastní potřebu. Jádrové oblasti jsou vnitřně i navenek silné, mají rozvinutou národní ekonomiku s kapitálově náročnou produkcí. Je zde

největší koncentrace soukromého sektoru, který pokrývá finančnictví, výrobu i zemědělství, to vše je dáno historickým vývojem. Jsou zde nejefektivněji přesouvány hlavní zdroje tvorby zisku. Jádrová oblast je tedy hlavním centrem směny ve světové ekonomice. (Halsall, 1997)

2.4.2. Periferní ekonomiky

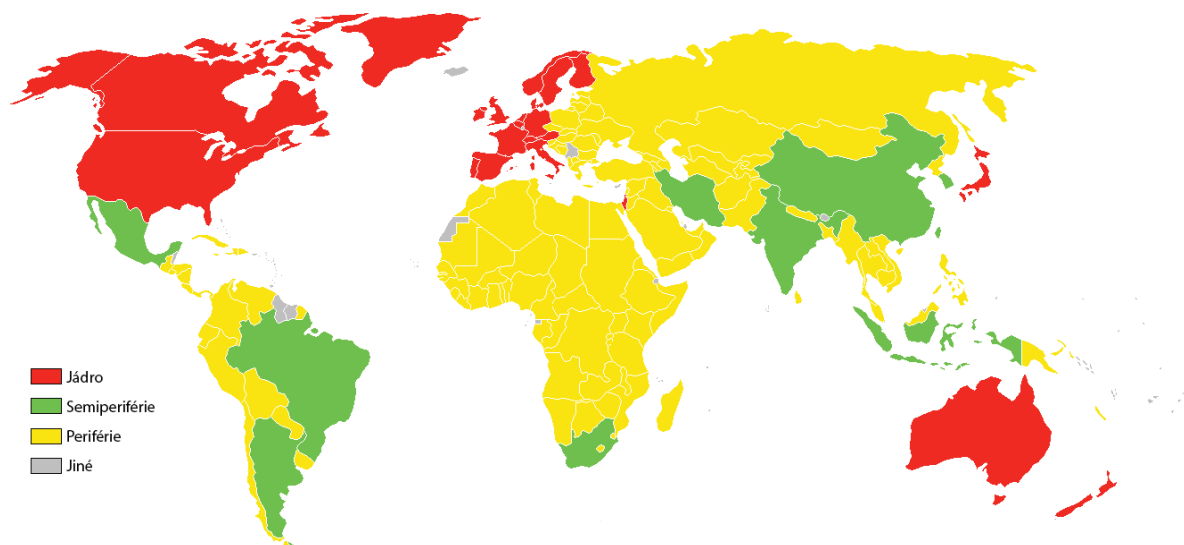
Na druhém konci spektra se nachází okrajové, periferní zóny. V těchto oblastech chybí pevná a silná ústřední síla dohlížející na fungování regionu. Jedná se především o země třetího světa, ale také země, jako je Ukrajina, Haiti, Thajsko nebo Afghánistán. Tyto země jsou typicky závislé na jádrových ekonomikách. Díky tomu, že poskytují zdroje nejen materiální, ale lidské, jsou zde více patrné migrační jevy z domovských ekonomik. Zde je jádro všech hlavních migračních toků, které zásobují pracovní silou vyspělejší regiony. Díky tomu, že se nemohou obyvatelé opírat o tak silný vládní, úřednický aparát, dochází zde k jakémusi vykořisťování regionu díky levnější pracovní síle a menším nákladům na založení nového podnikání. Tyto státy jsou vydány na milost či nemilost plně tržnímu, kapitalistickému mechanismu. Z těchto rolí se většinou špatně vymaňují, a tak setrvávají v závislosti na ostatních, a to i když se změní politický systém. (Halsall, 1997)

2.4.3. Semiperiferní ekonomiky

Mezi těmito dvěma extrémy se nachází tzv. ekonomiky semiperiferní. Tyto oblasti kdysi bývaly jádrovými ekonomikami, avšak se postupem času dostaly do úpadku, nebo se jedná o čistě periferní oblasti, které se snaží vymanit z tohoto označení. Mezi tyto státy se může zařazovat i Česká republika. Ekonomiky semiperiferie slouží jako jakýsi „polštář“ mezi dvěma extrémy. Nezřídka se setkáváme s tím, že jsou středně rozvinutá území se středně silnými vládními aparáty, nepřímo delegována od jádrových ekonomik, starat se o fungování periferních států. Často jsou tyto ekonomiky přirovnávány ke Španělsku či Portugalsku za dob kolonizace Jižní Ameriky, kdy obě země sloužily jako prostředník mezi jádrovými ekonomikami Anglie a Nizozemí a periferií států latinské Ameriky. (Halsall, 1997)

Následující obrázek ukazuje rozdělení světa na tyto tři oblasti. Mapa států je vytvořena na základě článku vydaného v roce 2000 v časopise *American Sociological Review* autory Dunnem, Kawanou, Brewerem. Jak vidíme, Česká republika se podle nich nachází v oblasti periferie. My se ovšem domníváme, že je dnes již možné Českou republiku zařadit na seznam semiperiferních ekonomik, protože již vykazuje všechny vlastnosti těchto oblastí. Všimněme si také toho, že již v roce 2000 zařazovali autoři na seznam semiperiferií dnes silné ekonomiky, jako je Čína či Indie.

Obrázek 1: Grafické znázornění tří hlavních regionů podle World System Theory



Zdroj: Dunn, Kawano, Brewer (2000), vlastní zpracování

2.4.4. Externí oblasti

Jsou to takové oblasti ekonomik, které nezasahují do fungování celosvětového ekonomického systému. Tvoří ji tak například státy, na které je uvaleno mezinárodní embargo nebo, kde nefunguje mezinárodní obchod. Mohou to být také oblasti velkých zemí patřících do jedné z výše uvedených kategorií, ale nezasahují svými vnitřními procesy do fungování státu navenek.

2.5. Teorie sítí

Migrační sítě jsou soubory mezilidských vazeb, které spojují současné migranty, bývalé migranty a nemigranty v oblastech původu a v cílových oblastech prostřednictvím příbuzenských a přátelských vazeb nebo vazeb souvisejících s původem (např. komunity Vietnamců v ČR). Zvyšují pravděpodobnost snadnějšího mezinárodního pohybu, jelikož se snižují náklady a rizika pobytu v cílové zemi, závisle na tom se také zvyšuje očekávaná míra

čistých výnosů z migrace. Aby se tyto náklady snižovaly, musí počet migrantů v cílové zemi dosáhnout určité kritické hranice, to zabezpečí další výraznější příliv navázané pracovní síly. Propojení sítí představuje jistou formu sociálního kapitálu, ze které mohou lidé čerpat, a tak získat přístup k nabídkám na trhu práce v zahraničí. (Brettell, 2008)

2.5.1. Snižující se náklady

První migranti, kteří opouštějí domovskou ekonomiku, nemají základní vazby v cílové destinaci, a proto jsou jejich náklady na migraci nejvyšší. Příbuzní a jinak na ně navázaní jedinci tyto náklady snižují. Odpadají náklady s nutností vyřizování patřičných dokladů. Česká legislativa toto zaštiťuje jako migraci za účelem sloučení rodiny. Z výzkumů provedených dříve na populaci migrantů z Vietnamu do ČR, pozorujeme, že více než 34,5% přišlo právě z důvodů sloučení rodiny. Vietnamci v ČR jsou také specifickou skupinou migrantů, zapojenou do teorie sítí. Náklady prvních migrantů, kteří zde zakládali prvotní síť vazeb, totiž byly výrazně zredukovány díky tomu, že sem byli vysíláni na základě průmyslového vzdělávání v rámci RVHP. (Polzer, 2012) Právě proto, zde existuje takováto početná enkláva Vietnamců. Specifickou skupinu také tvoří občané Slovenské republiky v ČR, kteří před rokem 1993 migrovali v rámci vnitřního trhu, a síť vazeb tak pro ně byla snazší k vybudování, přispěla k tomu neexistence jazykové bariéry. Podrobnější deskripce tohoto tématu proběhne v následujících kapitolách.

Poté, co počet síťových propojení v oblasti původu dosáhne kritické prahu, migrace začíná opakovat stejné postupy pro každého dalšího migranta. Každý jeden migrant totiž vytváří násobně vazby s domovem a nutí tak další pracovní sílu k emigraci. Toto neustále se opakující jednání snižuje postupně náklady na nejmenší možnou hodnotu. Massey (1993)

2.5.2. Snižující se rizika

Síťová migrace je také extrémně atraktivní vzhledem k značné diverzifikaci rizika. Jestliže je v cílové zemi dobře rozvinutá síť, mohou tak bez velkých rizik emigrovat. Je jim zajištěna domovina v cizí zemi a je usnadněna například domluva s místními úřady či legislativou. U mnohých se totiž díky větším svobodám, než které měli v domovské ekonomice, setkáváme s trendem založení vlastního podnikání. Pro prvotní imigranty se toto jeví jako problém, ale s narůstajícím počtem lidí, kteří si přisvojují místní jazyk a zakládají rodiny, kde narozená generace plně pobírá výhody vzdělání cílové společnosti, mohou rizika spojená s migrací úplně zanikat. Massey (1993)

Tato teorie přijímá názor, že mezinárodní migrace je rozhodnutí jednotlivce nebo domácnosti, ale také tvrdí, že činy migrace jedné domácnosti v současnosti mění budoucí kontext stěhování dalších domácností, které budou považovat za méně rizikové se k takovému činu rozhodnout. Teorie sítí popisuje migraci jako soběstačný proces kauzalit jinak, než doposud v této práci uvedené teorie. Massey (1993)

1. Jestliže je cílová země natolik pokryta vazbami na domov, že již není téměř žádné riziko spojené s mezinárodním pohybem, tehdy migrace ustává.
2. Velikost migračních toků mezi dvěma zeměmi není tak silně korelována se mzdovými rozdíly a mírou zaměstnanosti výchozí ekonomiky, protože bez ohledu na účinky těchto proměnných se postupně snižují náklady a rizika spojené s migrací.
3. Jakmile se mezinárodní migrace stává více závislá na institucích vzniklých působením a formováním sítí, získává naopak nezávislost na původních strukturálních nebo individuálních faktorech, které ji zapříčinily.
4. Při rozšiřování sítě a poklesu rizik a nákladů, migranti přestávají vykazovat příslušnost jen k jedné socioekonomické skupině, ale nahrazuje je přesný reprezentativní vzorek obyvatelstva domovské země. Nejsou to jen lidé přicházející s nutností najít si práci, ale také lidé, kteří chtějí uspokojit jiné než ekonomické potřeby.
5. Vláda očekává, že s takovýmto systémem přichází o možnost dobře kontrolovat migrační toky, protože síťové uspořádání není snadné regulovat žádnou státní politikou.
6. V některých případech mohou ovlivňovat migrační tok tak, že udělují povolení pro imigraci jen členům rodinných sítí.

2.6. Institucionální teorie

Poté, co mezinárodní migrace začne, se na trhu začínají objevovat soukromé ziskové instituce. Vznikají proto, aby uspokojily poptávku vytvořenou nerovnováhou mezi velkým počtem lidí, kteří usilují o vstup do kapitálově bohatých zemí, a omezeným počtem přistěhovaleckých víz, které tyto země většinou nabízejí. Tato nerovnováha a překážky, které jádrové země vytvoří, dávají možnost neoficiálním podnikatelům najít v této situaci prostor na černém trhu. V tomto prostoru vydělávají na zařizování nelegálních převozů migrantů do

jádrových ekonomik, sjednávání nelegálních pracovních míst, padělání pasů a jiných dokumentů nebo sňatky migrantů s osobami s trvalým bydlištěm na území státu.

V poslední době se objevují zprávy z oblastí středozemního moře o migrantech, kteří se dostávají do Evropy v tzv. Lodích duchů. Následující citace z webu Euractiv.cz popisuje tento trend:

„Pašování lidí do Evropy musí ustát. Evropská komise to hodlá zahrnout jako svou nejvyšší prioritu do připravovaného plánu, jak se na evropském kontinentě vypořádat s migrací ze třetích zemí. Novinářům to krátce po Novém roce sdělil eurokomisař pro migraci, vnitřní věci a občanství Dimitris Avramopoulos.

Reagoval tak na několik případů z poslední doby, kdy se ke břehům Evropy dostala na první pohled opuštěná nákladní loď. Pobřežní stráž následně zjistila, že se na její palubě nacházejí stovky uprchlíků nejčastěji ze Sýrie. Ti ve vidině záchrany života zaplatili za cestu tisíce eur.

Naposledy se tak stalo začátkem ledna, kdy se v blízkosti italského pobřeží ocitla neovladatelná loď Ezadeen. Do přístavu Corigliano Calabro ji odtáhla loď z unijní mise Triton za asistence italského vojenského námořnictva, které zjistilo, že plavidlo převáží téměř 400 uprchlíků.“ (Bednárová, 2015)

Jakkoli tyto nelegální organizace prohlubují a podmiňují vykořisťování a viktimizaci zoufalých migrantů, jsou na druhé straně spektra neziskové organizace zajišťující zlepšování podmínek migrantů bez náležitých dokumentů či dostatečné lékařské péče. Humanitární skupiny pomáhají imigrantům tím, že poskytují poradenství, sociální služby, přístřeší, právní poradenství o tom, jak získat legitimní doklady a dokonce zajišťují ochranu před vyhoštěním ze země. Paralela s předchozí teorií sítí, se zde může jevit také to, že po čase tyto organizace vstoupí do podvědomí migrantů, a ty je stejně jako v teorii sítí využívají jako formu sociálního kapitálu pro snazší začlenění na trh práce. Massey (1993)

Pozorujeme-li toto postupné budování institucí, organizací a podnikatelů, kteří se věnují, legálně či nelegálně, vstupu přistěhovalců na trh práce cílové ekonomiky, měníme také hypotézy, které jsou obvyklé u klasických modelů migrace.

1. Jak se organizace vyvíjejí a rozšiřují své pravomoci, podporu a organizování mezinárodních toků migrantů přes hranice, stávají se tito lidé více závislí na organizacích a tím méně závislí na původních faktorech jejich migrace.
2. Vlády mají potíže s regulací migračních toků poté, co začaly, protože proces institucionalizace jde obtížně regulovat. Jedinou možností, jak toto regulovat, je do jisté míry potírat snahy nelegálních pašeráků. To ovšem vede jen k prohloubení černého trhu. Na straně neziskových, legálních organizací zase tato násilná restrikce vyvolává nesouhlasné názory, které jsou většinou vyslyšeny, protože za nimi stojí velké lobby mezinárodních lidskoprávních organizací.

2.7. Teorie kumulativních příčinností

Kromě růstu sítí a vývoje podpůrných institucí se mezinárodní migrace rozvíjí i jinými způsoby, takovými, které progresivně zvyšují svou důležitost v rozhodování o migraci v čase, takovéto faktory nazýváme kumulativními kauzalitami. Kauzality jsou v této teorii kumulativní v tom, že každý akt migrace mění sociální kontext, v němž jsou následná rozhodnutí migrace snazší, obvykle tento pohyb opět kumuluje zájmy jiných a opět jim usnadňuje rozhodnutí a tímto způsobem dále. Doposud bylo determinováno šest socioekonomických faktorů, které ovlivňují migraci kumulativním způsobem: přerozdělování příjmů, přerozdělování pozemků, organizace v zemědělství, migrační kultura, regionální rozložení lidského kapitálu a sociální význam práce v regionu. Jiné příčiny prostřednictvím jiných proměnných jsou také možné, ale nebyly systematicky zkoumány. Massey (1993)

Přerozdělováním příjmů se rozumí to, že členové společnosti mají vytvořenou určitou společenskou hierarchii podle výšky příjmů před obdobím migrace. Když se naskytne možnost emigrovat za prací do zahraničí, většinou tak učiní nejdříve členové, kteří patří na střední nebo vyšší příčky hierarchie ve společnosti. Je to z toho důvodu, že při rozhodování migrovat hraje důležitou roli faktor risku spojený s migrací. Když tito členové emigrují a začnou posílat domů remittance, sociální a životní úroveň členů domácnosti se zvýší. Takto se vytvoří ještě větší propast mezi spodní a vrchní vrstvou hierarchie ve společnosti. Tato situace nutí členy nižších vrstev ve společnosti též emigrovat, protože jsou teď relativně chudší než domácnosti vystěhovaných jedinců. Emigrace se prací zvyšuje, dokud všichni členové společnosti neparticipují na mezinárodní migraci. Podobně je to i u druhého faktoru, který se váže k přerozdělování půdy. Jestliže lidé migrují a pronajímají si půdu v zahraničí, získávají

z této půdy větší zisk než ze své domácnosti, prohlubují rozdíly v příjmech a nutí, kumulují migranty, kteří také chtějí tento dodatečný příjem.

V případech, že část domácnosti emigruje do regionu, kde držení půdy přináší větší zisk, jsou takovéto domácnosti schopny využívat intenzivnější kapitálové metody pro hospodaření na těchto pozemcích. Tito migranti posílají do svého výchozího regionu více kapitálu a postupem času se nahrazuje lidská práce na pozemcích doma, prací kapitálu, to vše vede ke zvyšování tlaku migrace na pracovní sílu doma. Čím více je nahrazována lidská práce stroji, tím větší je pak migrace (opět kumulace).

Jestliže se člověk rozhodne pro jednorázový pobyt v zahraničí za účelem získání prostředků pro další život, je více pravděpodobné, že se k takovéto cestě odhodlá znovu (kultura migrace). Čím více takovýchto cest podnikne, pravděpodobnost se zvyšuje. Podle některých interpretací a v některých regionech se setkáváme s tím, že mnoho mladých lidí, kteří takovouto cestu do zahraničí nepodniknou, jsou pro budoucí zaměstnavatele neatraktivní. Massey (1993)

2.8. Teorie migračních systémů

Předchozí teorie (teorie sítí, institucionální a kumulativních kauzalit) shrnují migraci jako proces, který časem získává stabilitu a zázemí pro další rozvoj migračních toků. Tyto teorie zakládají migraci na intenzivní výměně zboží, služeb, kapitálu a především osob mezi zapojenými státy a daleko menší výměně se státy nezahrnutými do těchto systémů. Teorie migračních systémů upírá zrak především na státy nebo skupiny států označené za jádrové, které jsou obvykle příjemci neobvykle velkých skupin přistěhovalců. Neohlíží se ovšem na jiné toky než právě lidských zdrojů. Massey (1993) vystihuje charakteristiky této teorii ve čtyřech následujících bodech.

1. Země v systému nemusí být geograficky blízko, protože toky odrážejí politické a ekonomické vztahy mezi zeměmi více než ty fyzické. I když samozřejmě blízkost usnadňuje tvorbu výměnných vztahů.
2. Systémy, které propojují více zemí nebo regionů, jsou možné v případě že skupina zemí jádra přijímá migranty ze skupiny zemí, které se prolínají a pro některé jádrové ekonomiky jsou stejné.
3. Více časté multilaterální vztahy jsou pro výchozí země než pro ty, které migranty přijímají.

4. Z těchto zaběhlých systémů mohou členské země odejít, i když jsou systémy stabilní a dlouhodobé. Příčinnou této situace může být změna politických a sociálních stavů a vztahů jednotlivých zemí. Jako příklad může sloužit Kuba před socialistickou revolucí a po ní. Massey (1993)

3. VNITŘNÍ MIGRACE SLOVÁKŮ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY PŘED ROKEM 1993

Stěhování mezi Českem a Slovenskem je specifické tím, že existence společného státu vytvořila vazby a vztahy, ve kterém je ČR po rozdělení Československa zemí, s níž má Slovensko největší migrační obrat. Samozřejmě migrace mezi ČR a SR v letech 1950-1992 byla v té době migrací vnitřní. Migrace mezi Českem a Slovenskem je dlouhodobě intenzivní, a proto je zajímavé podívat se na změny v dlouhodobém časovém horizontu. Zejména změny z hlediska migračního obratu a migračního salda, ale i změny struktury migrantů či případně migračních regionů.

Migrace obyvatelstva patří mezi demografické jevy, které jsou projevem reakce obyvatel na územní rozdíly v sociálních a ekonomických podmínkách života lidí. Jde o mechanický pohyb spojený se změnou trvalého bydliště mimo územní jednotku, za kterou je v našich podmínkách zpravidla považována obec. (Halás, 2005)

Historie přítomnosti slovenských občanů na území ČR sahá ještě do doby před vznikem společného Československého státu. Spojení obou republik vytvořilo kvalitativně odlišné podmínky pro pracovní migraci, přičemž skutečné počty, vzhledem k dobové statistice, prakticky zjistit nejde. Migrační proudy obyvatel Slovenska do Českých zemí provázely rozdílné politické, hospodářské i sociální podmínky. (Lukšíková, 2005)

Už před rokem 1918 přicházeli do Českých zemí slovenští dělníci, především na sezónní zemědělské práce či do průmyslových podniků. Rokem 1918 se vytvořily nové podmínky pro život a rozvoj vzájemných vztahů českého i slovenského národa. Vznikem ČSR, Slovensko díky české pomoci zaznamenalo obrovský kulturní vzestup (vybudovalo se školství, rozvinula se věda, literatura) a pokračovala i migrace do obou zemí, která však měla odlišný charakter. Na Slovensko směřovala česká inteligence, naopak do Čech migrovali příslušníci nižších společenských vrstev, z nichž většina se v českých vesnicích usazovala už natrvalo. Zvláštní skupinu průmyslových dělníků tvořili ti (někteří i kvalifikovaní), kteří pracovali v odvětví těžkého průmyslu na Ostravsku, v severočeské průmyslové oblasti a v dalších průmyslových oblastech, kteří zde zůstávali jen dočasně kvůli práci a vraceli se zpět na Slovensko. Důležitou roli v rozvoji československých vztahů sehrála slovenská inteligence, působící na úřadech, která svým zájmem o spolkovou činnost a kulturní život přispěla ke vzniku několika spolků a klubů. Většina slovenské inteligence však chápala

přijímání české kultury a začleňování do české společnosti ne jako odnárodňování Slováků, ale jako obohacování české kultury. Jak tuto situaci chápali naopak Slováci, můžeme jen odhadovat, avšak podle historických faktů můžeme usuzovat, že se situace v průběhu let změnila.

Změnila se po vyhlášení autonomie Slovenska a následně se zhoršila po vzniku samostatného Slovenského státu a protektorátu v roce 1938. Byl omezen pohyb mezi oběma státy, došlo k propouštění slovenských dělníků (hlavně na Moravě) a slovenští občané, kteří zůstali na území protektorátu, měli status cizince. (Brabcová, Kunzová, 2009)

Od začátku ekonomické krize v třicátých letech byl rozsah migrace ze Slovenska do zahraničí jen minimální. Postupně se stával významným migrační pohyb do české části ČSSR. Pomineme-li násilné přesuny obyvatel v širším období druhé světové války, i po roce 1948 rostl relativní význam vnitro-československé migrace. V poválečném období, kdy docházelo k obnovování republiky, se Slováci v letech 1945 - 1947 podíleli na osídlování pohraničí, které bylo vylištěné po odsunu Němců. Tento fakt je označován jako první migrační proud přílivu Slováků do českého prostředí. Jejich snahou bylo sjednocení a rozvoj kulturního života, což vedlo k výstavbě knihoven, šíření tisku, pořádání ochotnických divadelních představení či k hodinovému rozhlasovému vysílání. Postupně vše však kvůli ztrátě zájmu v průběhu 50. let zaniklo. (Brabcová, Kunzová, 2009)

Největší nárůst zaznamenáváme právě v období, kdy docházelo k odsunu Němců z pohraničí kolem roku 1950, kdy se počet Slováků zvýšil až na 250 000. Výsledky sčítání lidu vypovídají o tom, že zastoupení slovenských občanů v ČR během následujících let se nadále zvyšovalo. Odchodem slovenských pracovníků do Čech mělo snížit přelidnění slovenských vesnic a pracovní migrace ze západního Slovenska měla přispět k industrializaci samotného Slovenska. Nemalou skupinu tvořili ti, kteří přicházeli do českých podniků na zaškolení, na získání kvalifikace a potřebných pracovních návyků. Následně se vraceli zpět na Slovensko, aby spolu s českými odborníky rozjeli výrobu ve slovenských průmyslových podnicích. (Halás, 2005)

V šedesátých letech dosáhl počet stěhujících se ze Slovenska do Česka 20 tisíc ročně. Od roku 1975 do konce existence Československa neklesl počet lidí stěhujících se ze Slovenska do Česka pod 10 tisíc. Kromě trvalého stěhování existovalo dojíždění za prací - v roce 1961 více než 82 tisíc lidí ze Slovenska dojíždělo za prací do české části republiky.

Poslední a celostátně preferovaný migrační proud směřoval do nejvíce rozvíjených průmyslových regionů, tedy na Ostravsko a do severočeské uhelné oblasti. (Lukšíková, 2005) Masové stěhování do ostravského regionu podpořilo také schválení výstavby nových sídlišť a měst. Přicházeli mladí svobodní muži, ale i rodiny, které si zde zlepšily svůj sociální status, a také zde zůstaly žít natrvalo. (Brabcová, Kunzová, 2009) Značný charakter měla i migrace na moravsko-slovenském pomezí a mezi Ostravskem a severozápadním Slovenskem, kde však skutečný příliv Slováků do českých zemí byl ještě větší, protože zahrnoval denní docházku za prací. Typickými oblastmi pracovní vycházky ze Slovenska byly Kysuce, Orava a slovenské kopanice v Bílých Karpatech. (Lukšíková, 2005)

V 70. letech se do popředí dostávaly jiné důvody než např. svatba či rodina. Nicméně migrace klesala, protože Slovensko už dokázalo poskytnout díky svému postupnému rozvoji dostatečné množství pracovních příležitostí. Zároveň probíhal proces federalizace, který umožňoval růst kvalifikovaných pracovních míst - např. ve federální politice, ve vládních orgánech, což přivádělo stále více Slováků do Prahy. Tento faktor však způsobil vzdalování obou národů, protože migranti ze Slovenska často získávali přednost před domácími Čechy i na vyšších pracovních postech.

Specifickým obdobím pro migraci ze Slovenska bylo období Pražského jara. Po srpnu 1968 do konce roku 1969 uteklo z ČSSR téměř 104 tisíc lidí. (Ratica, 2006) Jestliže se podíváme na údaje z archivů StB, uvádí se, že v roce 1970 bylo z 68 tisíc československých občanů, nacházejících se v zahraničí, pouze 17.5% ze Slovenska. (Bumová, 2006) Z toho byly téměř dvě třetiny lidí ze Západoslovenského kraje. Na vysvětlení takového regionálního rozložení migrace, ekonomická teorie migrace nestačí. Je zřejmé, že pro rozhodnutí o emigraci nebyly rozhodující jen ekonomické důvody, ale do hry vstupovaly kromě politických důvodů i faktory, jako sociální kapitál, ve formě kontaktů a informací o "západě," který přirozeně nebyl na Slovensku distribuován rovnoměrně, viz teorie migrací v předchozích kapitolách.

Počet migrantů postupně klesal, ale ještě počátkem osmdesátých let činil podle historické statistické ročenky ČSSR více než 30 tisíc osob. Začaly také růst protislovenské nálady a počet Slováků v ČR začal v 80. letech klesat. Období politického oteplení na konci šedesátých let v něčem připomínalo období krátce po pádu komunismu v roce 1989, o tom dále až v následujících kapitolách.

Dlouhodobý vývoj migrace mezi slovenským a českým územím byl trvale jednosměrný, převládají počty migrantů ze Slovenské do České republiky. Zintenzivnění migračního pohybu po druhé světové válce se považovalo za přirozenou součást vnitrostátních přeměn, které vyvolala nová politická situace a zásadní změny v orientaci národního hospodářství státu. (Halás, 2005) Výsledkem dlouhodobého vývoje migrace mezi Slovenskou a Českou republikou je zastoupení obyvatelstva české národnosti na Slovensku a slovenské národnosti v Česku, kterou si můžeme doložit v následujících dvou tabulkách, zde jsou zachyceny počty jednotlivých národností ve sčítáních lidu. V poslední tabulce je vidět objem migrantů a jejich saldo, tyto údaje jsou ze statistických ročenek za jednotlivé roky.

Tabulka 1: : Vývoj počtu obyvatel hlásící se k české národnosti na slovenském území

| ROK | Počet | Podíl (v %) |
|-------------|--------------|--------------------|
| 1950 | 40 365 | 1,17 |
| 1961 | 45 721 | 1,10 |
| 1970 | 47 402 | 1,04 |
| 1980 | 57 197 | 1,15 |

Zdroj: Halás, 2005, vlastní zpracování

Tabulka 2: Vývoj počtu obyvatel hlásící se ke slovenské národnosti na českém území

| ROK | Počet | Podíl (v %) |
|-------------|--------------|--------------------|
| 1950 | 258 025 | 2,90 |
| 1961 | 275 997 | 2,88 |
| 1970 | 320 998 | 3,27 |
| 1980 | 359 370 | 3,49 |

Zdroj: Halás, 2005, vlastní zpracování

Tabulka 3: Vývoj emigrace a imigrace na území Slovenska do roku 1990

| Rok | Emigrace | Imigrace | Saldo |
|------------|-----------------|-----------------|--------------|
| 1950 | 30 096 | 15 246 | -14 850 |
| 1951 | 36 804 | 24 398 | -12 406 |
| 1952 | 40 072 | 19 476 | -20 596 |
| 1953 | 30 151 | 19 009 | -11 142 |
| 1954 | 26 781 | 28 272 | 1 491 |
| 1955 | 24 087 | 19 380 | -4 707 |
| 1956 | 22 626 | 15 386 | -7 240 |
| 1957 | 19 096 | 11 865 | -7 231 |
| 1958 | 19 101 | 12 370 | -6 731 |
| 1959 | 21 251 | 12 356 | -8 895 |
| 1960 | 18 868 | 11 098 | -7 770 |
| 1961 | 17 404 | 11 686 | -5 718 |
| 1962 | 18 085 | 11 094 | -6 991 |
| 1963 | 19 543 | 11 196 | -8 347 |
| 1964 | 18 867 | 11 084 | -7 783 |
| 1965 | 17 937 | 10 899 | -7 038 |
| 1966 | 18 494 | 10 926 | -7 568 |
| 1967 | 17 922 | 10 180 | -7 742 |
| 1968 | 14 589 | 9 611 | -4 978 |
| 1969 | 13 405 | 9 903 | -3 502 |
| 1970 | 14 138 | 9 570 | -4 568 |
| 1971 | 13 245 | 8 427 | -4 818 |
| 1972 | 11 094 | 7 550 | -3 544 |
| 1973 | 10 772 | 7 630 | -3 142 |
| 1974 | 10 365 | 7 362 | -3 003 |
| 1975 | 10 398 | 7 083 | -3 315 |
| 1976 | 10 290 | 7 426 | -2 864 |
| 1977 | 9 339 | 6 783 | -2 556 |
| 1978 | 9 912 | 6 468 | -3 444 |
| 1979 | 9 844 | 6 084 | -3 760 |
| 1980 | 10 065 | 6 933 | -3 132 |
| 1981 | 9 943 | 6 066 | -3 877 |
| 1982 | 9 900 | 6 275 | -3 625 |
| 1983 | 9 595 | 5 591 | -4 004 |

| Rok | Emigrace | Imigrace | Saldo |
|------------|-----------------|-----------------|--------------|
| 1984 | 9 610 | 5 631 | -3 979 |
| 1985 | 8 930 | 5 753 | -3 177 |
| 1986 | 9 906 | 5 828 | -4 078 |
| 1987 | 9 047 | 5 549 | -3 498 |
| 1988 | 9 132 | 5 768 | -3 364 |
| 1989 | 8 671 | 5 926 | -2 745 |

Zdroj: Čief, 2007, vlastní zpracování

Jestliže se zaměříme na strukturu migrantů z hlediska oblastí, kam nejvíce emigrovali a naopak imigrovali, dojdeme podle Rastislava Čiefa k tomu, že v období let 1950-1955 nejvíce Slováci emigrovali do Ostravského kraje, dnes Moravskoslezský kraj (35196 vystěhovaných), do Prahy (26697 vystěhovaných), Karlovarského kraje (23891 vystěhovaných) a nejméně do Jihlavského kraje (2324 vystěhovaných), Pardubického kraje (5353 vystěhovaných), Gottwaldovského (Zlínského) kraje (6754 vystěhovaných). Emigrantů bylo ve stejném období nejvíce z Bratislavského kraje (41 116 vystěhovaných), Prešovského kraje (38463 vystěhovaných), Nitrianského kraje (31815 vystěhovaných) a nejméně z Banskobystrického kraje (20910 vystěhovaných), Žilinského kraje (27792 vystěhovaných), Košického kraje (27895 vystěhovaných). (Čief, 2007)

Jestliže se zaměříme nejen na oblasti, ze kterých se za prací vyjíždělo, ale také na odvětvovou strukturu, dozvíme se, že nejintenzivnější v tomto byly vyjížděky z okresů severní části Slovenska, jmenovitě nejvíce z okresů Čadca, Senica, Žilina a Poprad, do ostravské aglomerace, převážně do hutnických podniků a pro těžbu černého uhlí. Na Ostravsku tehdy pracovalo 35% ekonomicky aktivních Slováků. Více než pětina pracujících dojíždějících osob ze Slovenska byla zaměstnána v Praze, a to hlavně v odvětví stavebnictví a ve federálních orgánech.

Po rozdělení států se stále více ozývaly hlasy, které přisuzovaly krátkodobé, ale i dlouhodobé docházce za prací značnou část oslabování populačního i ekonomického potenciálu Slovenské republiky.

4. SLOVENSKÁ PRACOVNÍ MIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1993

Po roce 1990 se mnoho nezměnilo, Slovenská republika má s Českou republikou nadále záporné migrační saldo a celkový charakter migrace se však podstatně změnil. Zatímco v průběhu 80. let měla migrace mezi oběma státy pravidelný průběh, mezi lety 1989 - 1993 byla migrace zcela nepravidelná. Největší úbytek zaznamenává Slovensko v roce 1992, což je vysvětleno skutečností, že občané, kteří měli možnost, (pod vlivem blížícího se rozdělení společného státu a možné obavy z prohlubování rozdílů ekonomické situace v obou nově vzniklých státech) se rozhodli emigrovat do České republiky. Výrazné záporné migrační saldo vůči Česku měli okresy slovenské části v moravsko-slovenském pohraničí a i hlavní město

Bratislava. Po roce 1993 můžeme pozorovat pravidelný pokles intenzity migrace mezi ČR a SR. Po rozdělení federace si oba státy vyměňovaly statistické údaje, což způsobilo nesrovnalosti v evidenci migrací mezi republikami a v statistikách jsou pozorovatelné podstatné rozdíly. Občané stěhující se ze Slovenské do České republiky neměli odhlašovací povinnost a z tohoto důvodu zaevidoval Slovenský statistický úřad jen mizivé procento emigrantů do ČR nebo ostatních států. Podobná situace byla i v České republice při migraci opačným směrem. V praxi to znamená, že pokud chceme získat údaje o migraci ze Slovenska do Česka, musíme použít české statistické údaje a při migraci z Česka na Slovensko slovenské statistické údaje. (Halás, 2005)

Jediným podpisem nelze smazat dlouhodobé vztahy natolik si blízkých států a tak bylo jasné, že po rozdělení ČSFR nezaniknou ani vztahy na trhu práce. Proto byla dne 29. 10. 1992 uzavřena Smlouva mezi Českou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů na dobu neurčitou.

„Vzájemné zaměstnávání podle této smlouvy nevyžaduje udělení povolení k zaměstnání. Zaměstnavatel má povinnost registrovat občany druhého smluvního státu u územního orgánu práce příslušného podle sídla zaměstnavatele.“ (Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů, 1992)

Dále tedy Čech ani Slovák pracující na území druhého státu nepotřeboval pracovní povolení k zaměstnání tak, jak tomu bylo u ostatních pracujících cizinců, postačovala pouze registrace na příslušném úřadu práce v dané oblasti. Migrační pracovní toky mezi oběma státy nebyly regulovány, což způsobovalo obzvláště v dobách recese hospodářství výrazné pnutí na trhu práce mezi nezaměstnanými a pracujícími Slováky. Těsně před rozdělením států bylo u nás zaměstnáno zhruba 20 tisíc Slováků. Rok 1993 probíhal ve znamení výrazných migračních toků mezi oběma státy a zvýšil se také počet žádostí o změnu státního občanství. Počet ekonomicky aktivních Slováků poté strmě narůstal, a to především v důsledku odlišného vývoje hospodářství v obou zemích.

V hospodářské a kulturní studii z roku 2009 (Brabcová, Kunzová) se uvádí, že až 70% Slováků uzavíralo smíšená manželství, což vedlo k asimilaci jednoho z partnerů a jejich dětí. Po rozdělení Československa 1. 1. 1993 se významně změnily motivy stěhování, vzrostla migrace vysokoškolsky vzdělaných lidí, politiků, umělců a novinářů, kteří opouštěli Slovensko z politických důvodů v době „Mečiarova režimu“. (Lukšíková, 2005) Slováci se v sousedním státě setkávali se stále závažnějšími problémy, které jim ztěžovaly každodenní

život (např. prodlužování dokladů, získání českého občanství, zdravotní pojištění, získání ubytování a jiné). Tyto faktory způsobily, že mnoho slovenských občanů začalo hodnotit rozdělení společného československého státu negativně. (Brabcová, Kunzová, 2009)

Tabulka 4: Vývoj emigrace a imigrace na území Slovenska po roce 1990

| Rok | Emigrace | Imigrace | Saldo |
|-------------|-----------------|-----------------|--------------|
| 1990 | 10073 | 7674 | -2399 |
| 1991 | 8334 | 7324 | -1010 |
| 1992 | 11740 | 6823 | -4917 |
| 1993 | 7276 | 7232 | -44 |
| 1994 | 95 | 3144 | 3049 |
| 1995 | 108 | 1497 | 1389 |
| 1996 | 89 | 993 | 904 |
| 1997 | 212 | 867 | 655 |
| 1998 | 251 | 777 | 526 |
| 1999 | 208 | 856 | 648 |
| 2000 | 310 | 1268 | 958 |
| 2001 | 398 | 990 | 592 |
| 2002 | 449 | 749 | 300 |
| 2003 | 448 | 650 | 202 |
| 2004 | 662 | 987 | 325 |
| 2005 | 734 | 1144 | 410 |
| 2006 | 706 | 1164 | 458 |
| 2007 | 81 | 1239 | 1158 |
| 2008 | 225 | 1400 | 1175 |
| 2009 | 156 | 1633 | 1477 |
| 2010 | 196 | 1214 | 1018 |

Zdroj: Čief 2007, vlastní zpracování

V tabulce vidíme, že v letech 1990 - 1993 bylo migrační saldo záporné, tedy počet vystěhovaných osob české národnosti ze Slovenska byl vyšší než počet přistěhovaných. Tento

dlouhodobý stav záporného migračního salda se změnil po rozdělení federace a od roku 1994 zaznamenáváme kladné hodnoty migračního salda, z čehož vyplývá, že počet přistěhovaných českých občanů na Slovensko přesahuje počet vystěhovaných. Nicméně celkově se migrační obrat neustále snižoval, dokonce v období 1996 - 2000 dosahoval jen zhruba 20 - 25% obratu z roku 1990. Počet imigrantů z ČR na Slovensko po roce 2000 přesahuje počet emigrantů. Migrační saldo je téměř stabilní od roku 2006 až do roku 2010, na čemž se zřejmě podepsal i vstup Slovenska do EU. Nezaznamenáváme v tomto období výrazné výkyvy v počtu přistěhovaných, nebo vystěhovaných osob z České republiky. Významnější migrace probíhají v opačném směru, tedy ze Slovenské do České republiky.

Výše uvedená tabulka je zpracována do roku 1993 společným statistickým úřadem, ale od rozdělení ČSFR tyto údaje zpracovával každý úřad zvlášť (tabulka dříve uvádí statistiky slovenských úřadů). Je tedy dobré si uvést také údaje z české strany v následující tabulce.

Tabulka 5: Vývoj emigrace a imigrace na území České republiky se Slovenskem po roce 1990

| Rok | Emigrace | Imigrace | Saldo |
|------|----------|----------|--------|
| 1990 | 10 073 | 7674 | -2 399 |
| 1991 | 8334 | 7324 | -1 010 |
| 1992 | 11 740 | 6823 | -4 917 |
| 1993 | 7276 | 7232 | -44 |
| 1994 | 4076 | 56 | -4 020 |
| 1995 | 3845 | 140 | -3 705 |
| 1996 | 3450 | 213 | -3 237 |
| 1997 | 3088 | 260 | -2 828 |
| 1998 | 2887 | 356 | -2 531 |
| 1999 | 3235 | 336 | -2 899 |

| Rok | Emigrace | Imigrace | Saldo |
|------|----------|----------|--------|
| 2000 | 2826 | 413 | -2 413 |
| 2001 | 3078 | 8711 | 5 633 |
| 2002 | 13 326 | 14 455 | 1 129 |
| 2003 | 18 162 | 23 735 | 5 573 |
| 2004 | 21 033 | 14 955 | -6 078 |
| 2005 | 1946 | 10 107 | 8 161 |
| 2006 | 629 | 6781 | 6 152 |
| 2007 | 802 | 13 931 | 13 129 |
| 2008 | 585 | 7592 | 7 007 |
| 2009 | 4167 | 5609 | 1 442 |
| 2010 | 6424 | 5086 | -1 338 |

Zdroj: ČSÚ-cizinci 2015, vlastní zpracování

Mezi lety 1994 - 2000 je nadále hodnota migračního salda záporná, čili počet přistěhovaných občanů ze Slovenské republiky do České republiky je nižší než počet vystěhovaných osob. Na Slovensku probíhala v období let 1996 až 2000 transformace jednotlivých sektorů ekonomiky a tak je možné, že se do těchto údajů tato skutečnost odrazila.

Od roku 2001 se migrace v České republice sleduje podle upravené metodiky, která se přizpůsobila mezinárodním standardům a byla rozšířena o cizince s tzv. dlouhodobým pobytem (na základě víza nad 90 dnů). Po zpřísnění kritérií pro poskytování víz k pobytu nad 90 dnů se museli někteří cizinci vystěhovat, čímž počet emigrantů narostl. Evidence je komplikovaná i tím, že imigrant je zařazen do databáze až k datu, kdy jeho délka pobytu v ČR přesáhne jeden rok (vzniká tak časový posun v evidenci emigranti vs. imigranti). Z těchto důvodů jsou statistické údaje ČR za roky 2001, 2002 zkreslené a vykazují kladné migrační saldo ve prospěch ČR. (Halás, 2005)

Na počátku nového milénia se u nás počet ekonomicky aktivních Slováků pohyboval okolo 60 tisíc.

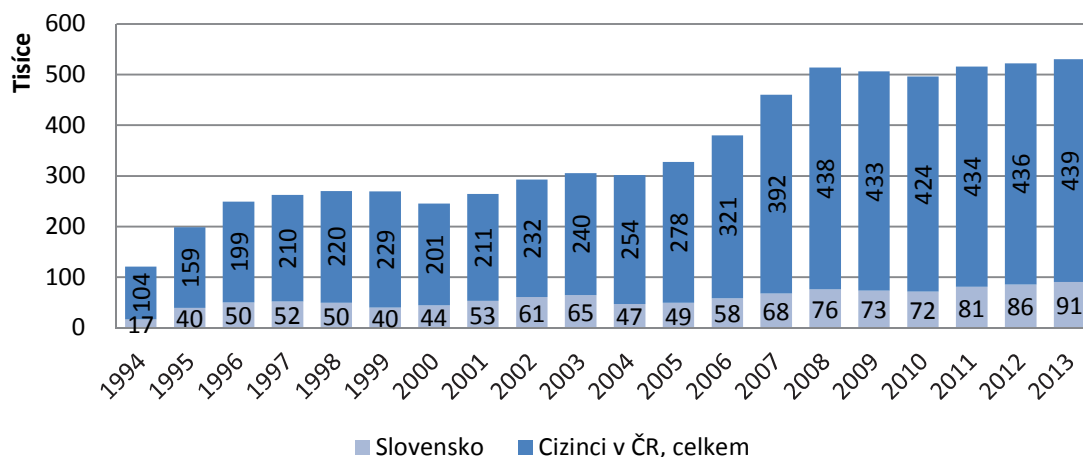
Po vstupu ČR a SR do Evropské Unie v roce 2004 se hodnota migračního salda dostala opět do záporných čísel, tedy počet přistěhovalých Slováků do ČR byl nižší než počet vystěhovaných. Jen na chvíli, aby se v roce poté, tedy 2005, zaznamenal opět strmý nárůst jejich počtu (a to hlavně v kategorii zaměstnanců). V období 2005 - 2007 bylo migrační saldo opět kladné, avšak v roce 2008 je patrný pokles v počtu přistěhovalých osob ze Slovenska oproti roku 2007 o více než 6000 osob. Slovensko tvořilo v roce 2007 14% z celkového počtu cizinců přistěhovalých do ČR. V roce 2008 tento podíl občanů Slovenska přistěhovalých do ČR na celkovém počtu cizinců klesl na 10%. Výrazný pokles vykazují české statistiky v roce 2009, kdy opět počet občanů Slovenska přistěhovalých do ČR klesl oproti roku 2008 ze 7592 osob na 5609 osob. Prudce se zvýšil i počet vystěhovaných Slováků z ČR, oproti roku 2008 to byl nárůst o 3582 osob. Za hlavní důvod takových výrazných nárůstů v počtu vystěhovaných a poklesů v počtu přistěhovaných Slováků občanů z ČR a do ČR může v daném období 2008 - 2009 hospodářská krize, která se projevila masovým propouštěním v mnoha průmyslových závodech, krachem mnoha firem, snížením poptávky a nabídky v zahraničním obchodu a celou řadou negativních ukazatelů.

4.1. Statistiky počtu Slovenských občanů na území ČR po roce 1993

Podíváme-li se na vývoj počtu cizinců v České republice od roku 1994 do roku 2013, sledujeme určité milníky, které ovlivňovaly počty cizinců. Roky 2000, 2004 a 2008, jak již bylo dříve uvedeno, hrály tyto roky i určitý význam v oblasti migrace Slováků na naše území. V následujícím grafu je ve světlé části sloupce uveden počet Slováků pobývajících na území ČR v tisících. Podotýkáme, že slovenská menšina patří u nás k dlouhodobě největším. Pokles

po uvedených rocích je vždy viditelný jak na celkovém počtu cizinců, tak na minoritě Slováků.

Graf 1: Vývoj celkového počtu cizinců v ČR, vývoj podílu občanů SR, v tis.



Zdroj: ČSÚ-cizinci 2015, vlastní zpracování

4.2. Statistiky podle doby strávené na českém území

Předchozí graf uvádí celkový počet cizinců v ČR, je tedy do tohoto celkového počtu zahrnuto také to, že někteří cizinci dojíždí za prací jen krátkodobě a nemají tudíž požádáno o trvalý pobyt, nebo jejich doba pobytu v ČR není delší než 90 dnů. Následující tabulka ukazuje, jak se měnil počet Slováků u nás v závislosti na délce pobytu. Domníváme se, že zajímavou hodnotou je skok z hodnoty roku 2003 na hodnotu roku 2004. Tento prudký pád počtu dlouhodobě pobývajících Slováků v ČR byl nejspíše způsoben jakousi iluzí, změny stávajícího stavu se vstupem do řad EU. Slovenská minorita v ČR vycítila, že vstupem do Schengenského prostoru přijdou i rovné příležitosti a zahraniční investice probudí slovenskou ekonomiku. Tato naše úvaha se zakládá také na faktu, že krátkodobé pobyty Slováků nezaznamenaly žádný pokles v absolutní hodnotě, ale naopak prudký nárůst.

Tabulka 6: Počet občanů SR s trvalým pobytem nebo pobytem nad 90 dnů a počet občanů SR s pobytem do 90 dnů

| Rok | SK celkem | SK nad 90 dní a trvalý pobyt | SK do 90 dní |
|-------------|------------------|-------------------------------------|---------------------|
| 1994 | 16 778 | 13 818 | 2 960 |
| 1995 | 39 725 | 33 185 | 6 540 |
| 1996 | 50 255 | 40 334 | 9 921 |
| 1997 | 52 178 | 39 489 | 12 689 |
| 1998 | 49 621 | 35 494 | 14 127 |
| 1999 | 40 362 | 27 344 | 13 018 |
| 2000 | 44 265 | 33 136 | 11 129 |
| 2001 | 53 294 | 42 444 | 10 850 |
| 2002 | 61 102 | 50 106 | 10 996 |
| 2003 | 64 879 | 53 380 | 11 499 |
| 2004 | 47 352 | 30 376 | 16 976 |
| 2005 | 49 446 | 29 219 | 20 227 |
| 2006 | 58 384 | 35 912 | 22 472 |
| 2007 | 67 889 | 43 454 | 24 435 |
| 2008 | 76 034 | 50 626 | 25 408 |
| 2009 | 73 446 | 46 712 | 26 734 |
| 2010 | 71 780 | 42 707 | 29 073 |
| 2011 | 81 253 | 50 182 | 31 071 |
| 2012 | 85 807 | 52 445 | 33 362 |
| 2013 | 90 948 | 54 669 | 36 279 |

Zdroj: ČSÚ-cizinci 2015, vlastní zpracování

4.3. Statistiky podle místa pobytu na českém území

Z hlediska územního rozložení v 90. letech relativně klesal význam pohraničních okresů, a to ve prospěch velkých českých měst (Praha, Ostrava, Brno). Změnila se také cílová destinace pracujících Slováků v pohraničí, kdy začaly více dominovat moravské okresy – Hodonín, Břeclav. Ve sledovaném období převládaly dělnické profese (ve stavebnictví a v průmyslu), nicméně i s ohledem na politický vývoj na Slovensku byl v Česku zaznamenán příliv kvalifikovaných vysokoškolsky vzdělaných osob, a to především do oblasti kultury, vědy či zdravotnictví. Na počet, rozložení i kvalifikační strukturu mělo v tomto období vliv také udělování českého občanství Slovákům. Proto se v oblastech, kde došlo k poklesu jejich počtu či ke změně jejich struktury, nemuselo nutně jednat o zpětný návrat Slováků do vlasti. (Bártová, 2011)

Tabulka ukazuje počty Slováků v jednotlivých krajích, červeně jsou zaznačeni dlouhodobí lídři, v tom, kde Slováci pobývají v největších počtech. Hlavní město Praha a Středočeský kraj jsou vždy tahounem pobytu cizinců všeobecně, je zde dostatek pracovních příležitostí (podle údajů z roku 2011 se na zaměstnanosti v Praze občané SR podílí téměř pět procenty). Další dva kraje využívají minulosti a toho, že se nachází v blízkosti Slovenských hranic.

Tabulka 7: Počet občanů SR v jednotlivých krajích ČR (2006-2013)

| Oblast | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|-------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|
| Česká republika | 58 384 | 67 889 | 76 034 | 73 446 | 71 780 | 81 253 | 85 807 | 90 948 |
| Praha | 16 300 | 18 003 | 19 754 | 17 967 | 17 570 | 22 408 | 23 420 | 24 819 |
| Středočeský kraj | 9 884 | 11 980 | 13 703 | 13 322 | 12 814 | 14 569 | 15 338 | 16 343 |
| Jihočeský kraj | 2 061 | 2 443 | 2 664 | 2 610 | 2 588 | 2 747 | 2 898 | 3 133 |
| Plzeňský kraj | 2 755 | 3 911 | 4 842 | 5 053 | 4 996 | 5 361 | 5 590 | 6 117 |
| Karlovarský | 1 185 | 1 387 | 1 527 | 1 520 | 1 495 | 1 650 | 1 709 | 1 793 |
| Ústecký kraj | 2 744 | 3 063 | 3 350 | 3 283 | 3 340 | 3 667 | 3 751 | 3 993 |
| Liberecký kraj | 2 637 | 3 106 | 3 475 | 3 442 | 3 296 | 3 484 | 3 671 | 3 867 |
| Královéhradecký | 1 970 | 2 305 | 2 542 | 2 376 | 2 282 | 2 334 | 2 417 | 2 562 |
| Pardubický kraj | 1 644 | 2 091 | 2 473 | 2 491 | 2 522 | 2 669 | 2 869 | 3 127 |
| Kraj Vysočina | 1 126 | 1 407 | 1 624 | 1 622 | 1 613 | 1 742 | 1 820 | 1 939 |
| Jihomoravský | 5 203 | 6 027 | 6 889 | 7 191 | 7 204 | 7 821 | 8 387 | 9 166 |
| Olomoucký kraj | 2 201 | 2 534 | 2 763 | 2 739 | 2 677 | 2 826 | 2 881 | 2 988 |
| Zlínský kraj | 2 761 | 3 160 | 3 426 | 3 274 | 3 202 | 3 355 | 3 479 | 3 585 |
| Moravskoslezský | 5 905 | 6 446 | 7 002 | 6 556 | 6 181 | 6 620 | 6 919 | 7 516 |

Zdroj: ČSÚ-cizinci 2015, vlastní zpracování

Jak jsme již v předchozím odstavci zmínili v zaměstnanosti občanů SR na území ČR, jsme odkázáni v tomto ohledu na statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí, které ale kvůli integraci svých systémů nezveřejňuje od roku 2012 statistiky. V následující tabulce se tedy můžeme podívat na to, jakou měrou se podílí Slováci na zaměstnanosti v deseti okresech, kde je počet Slováků největší. Opět se podíváme na některé hodnoty v těchto okresech. Prahu, Ostravu, Brno, jakožto největší tři města v ČR, vynecháme, zde jsou příčiny zjevné. Co už tak zjevné není, je to, proč se v tabulce objevují malé okresy jako Mladá Boleslav nebo Frýdek-Místek. Toto je zapříčiněno silnou vazbou těchto regionů na automobilový průmysl, který zde hraje dominantní roli. V Mladé Boleslavi je zastoupení automobilky Škoda Auto na lokálním trhu práce tak značné, že v procentu zaměstnaných Slováků převyšuje i Prahu.

Tabulka 8: Deset okresů ČR s nejvyšším počtem občanů SR a jejich podílem na pracovní síle za rok 2012

| Okres | počet občanů SR | podíl na pracovní síle (%) |
|-----------------------|-----------------|----------------------------|
| Praha | 37 326 | 4,8 |
| Brno-město | 8 344 | 3,8 |
| Plzeň-město | 5 030 | 4,5 |
| Mladá Boleslav | 4 469 | 6,0 |
| Praha-Východ | 4 400 | 5,2 |
| Ostrava-město | 3 290 | 1,9 |
| Frýdek-Místek | 2 179 | 2,0 |
| Pardubice | 2 092 | 2,3 |
| Zlín | 1 661 | 1,6 |
| Liberec | 1 595 | 1,7 |

Zdroj: MPSV ČR 2015, vlastní zpracování

V období let 2001-2006 se nejvíce vystěhovávají do ČR občané z Bratislavského kraje (655 vystěhovaných), z Banskobystrického kraje (453 vystěhovaných) a z Trenčínského kraje (442 vystěhovaných). Nejméně naopak z Trnavského kraje (279 vystěhovaných), z Nitrianského kraje (343 vystěhovaných) a z Košického kraje (378 vystěhovaných). Nejvíce imigrantů se přestěhovalo z ČR do Bratislavského kraje (1149 přistěhovalých), Žilinského kraje (744 přistěhovalých) a do Trenčínského kraje (726 přistěhovalých), nejméně do Banskobystrického kraje (534 přistěhovalých), Košického kraje (578 přistěhovalých) a do Nitranského kraje (629 přistěhovalých). (Čieľ, 2007)

Největším specifickým současným migračním trendem Slováků do ČR je jejich profesní vzdělanostní struktura, převažuje tedy migrace kvalifikované pracovní síly a inteligence. V souvislosti s migrací ze Slovenska na západ a hlavně do ČR někteří odborníci varují před vznikem fenoménu tzv. „Brain drain“ = „odtok mozků“, který se začíná projevovat zejména ve zdravotnictví a ve vědě. Tuto strukturální změnu reflektují také oficiální statistiky, které vykazují úbytek Slováků v oblastech s převažujícím dělnickým obyvatelstvem (např. Severní a západní Čechy) a početný nárůst vykazují města, jako např. Praha a Brno. (Lukšíková, 2005)

5. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MIGRACI SLOVÁKŮ NA ČESKÝ TRH PRÁCE

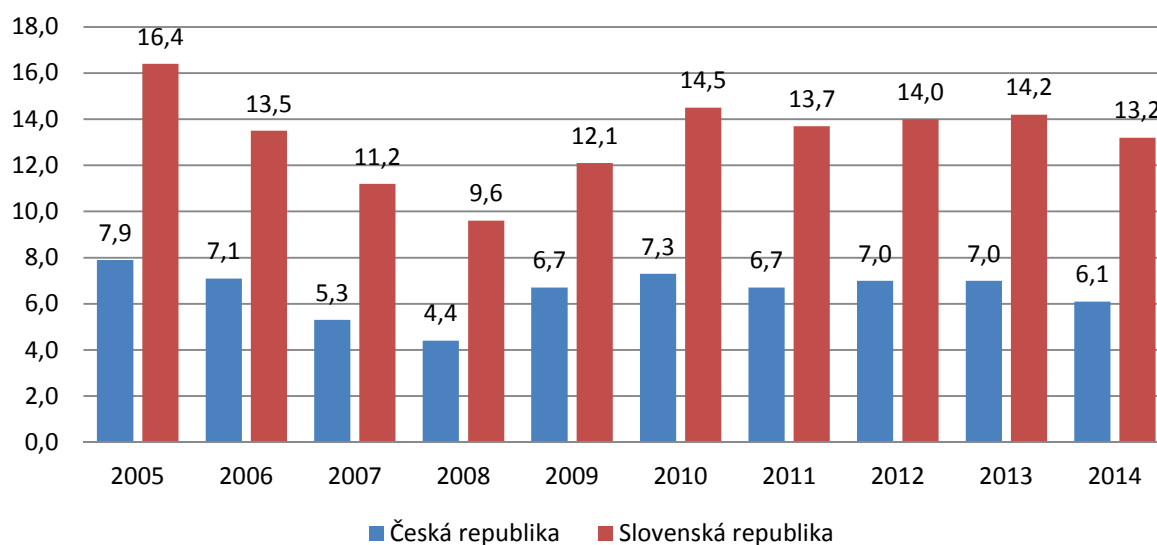
Přestože v historických událostech stáli vždy Slováci a Češi vedle sebe jako bratrské státy, vždy existovaly mezi českými a slovenskými zeměmi rozdíly. Slovensko bylo spíše orientované na zemědělství, zato Česká republika, svou polohou více na západ, dotahovala vyspělejší regiony v oblastech náročnější na kapitál. Na českém území bylo ve spojeném státě situováno více průmyslových podniků, které táhly československou ekonomiku. Po rozdělení na dvě samostatné republiky sice vazby nepovolily, ale jednotlivé rozdíly se jen prohloubily. Zmiňovaná poloha hrála jistě roli pro celkovou ekonomickou situaci, ale i pro obyvatele samotné. Zvyšování nezaměstnanosti, nedostatečné zvyšování mezd a nevelké zahraniční investice do regionu, to vše prohloubilo rozdíly mezi zeměmi. Tyto faktory jsou ty, které nutí obyvatele Slovenska přemýšlet o pracovní emigraci do regionů s lepšími podmínkami, hlavní oblastí kam směřuje nejvíce kroků takto uvažujících Slováků, je dlouhodobě ČR. V následujících kapitolách si popíšeme jednotlivé objektivní důvody, proč tomu tak je.

5.1. Míra nezaměstnanosti a difference mezd ve vybraných regionech jako faktor emigrace Slováku do ČR

V následující části textu se zaměříme na analýzu oblastí ČR a SR, které spolu úzce spolupracují, jsou rozděleny pouze hranicí vzniklou po roce 1993. Jedná se o české kraje – Jihomoravský, Zlínský a Moravskoslezský a na straně Slovenské republiky to budou kraje Bratislavský, Trnavský, Trenčinský a Žilinský.

Začneme na slovenské straně, kde můžeme základním makroekonomickým ukazatelem, mírou nezaměstnanosti, jednoduše určit, že dlouhodobě je na tom SR hůře. Následující graf ukazuje vývoj míry nezaměstnanosti od roku 2005, kdy došlo ke změně metodiky výpočtu a hodnoty tak mohou být lépe porovnávány.

Graf 2: Míra nezaměstnanosti v ČR a v SR, období 2005-2014



Zdroj: EUROSTAT 2015, vlastní zpracování

Všimnout si můžeme výrazného nárůstu nezaměstnanosti po hospodářské krizi 2008. Vývoj nezaměstnanosti, tedy její meziroční změny, jsou procentuálně téměř totožné v obou krajínách.

Jestliže se zaměříme na konkrétní kraje Slovenské republiky, můžeme i zde, jako i u nás, pozorovat výrazné rozdíly mezi progresivními kraji a kraji, které jsou na opačném konci výkonnostních tabulek.

5.1.1. Bratislavský kraj

Bratislavský kraj je lídrem, co se týče hlavních ukazatelů výkonnosti. Úroveň vzdělání v Bratislavském kraji je nejvyšší na Slovensku. Podíl vysokoškolsky vzdělaného a ekonomicky aktivního obyvatelstva dlouhodobě roste a v roce 2013 dosáhl 36,7%. Podíl obyvatelstva se základním a především nižším středním vzděláním je výrazně pod průměrem SR, ale co je důležitější, tak výrazně pod průměrem je i nezaměstnanost těchto skupin. Slovensko se vyznačuje mimořádně vysokou úrovní nezaměstnanosti lidí s maximálně dosaženým základním vzděláním. V roce 2013 byla tato hodnota na úrovni 42,3%, v Bratislavském kraji 16,3%. Co se týče zaměstnanosti v Bratislavském kraji podle hospodářských sektorů, tak nejvíce zaměstnaných, více než polovina obyvatelstva, je v sektoru služeb. Zaměstnanost v tomto odvětví si, až na období krize, udržuje stabilně rostoucí trend. I v míře evidované nezaměstnanosti je na tom Bratislavský kraj výrazně lepší než zbytek země. Od roku 2001 se nezaměstnanost v Bratislavském kraji pohybovala pod

republikovým průměrem o 8,8%. V roce 2013 zaznamenala 6,17% oproti celoslovenským 13,5%. (Štatistický úrad SR, 2015)

5.1.2. Trnavský kraj

V Trnavském kraji je podíl obyvateľstva s maximálne základným vzdeláním okolo průměru, ale i v tomto kraji můžeme sledovat vysokou nezaměstnanost této skupiny obyvatel, která dosahuje 36,5%. Oproti průměru je vyšší podíl obyvateľstva se středním vzdeláním, což je důležité z hlediska struktury hospodářství v kraji. Podprůměrná je úroveň vysokoškolského vzdelání, která ještě výrazněji klesla za poslední dva roky. Kladem jsou nadprůměrné hodnoty míry ekonomické aktivity, která je po Bratislavském kraji druhá nejvyšší (62,2% v 2013). Trnavský kraj rovněž potvrzuje přitažlivost západního Slovenska s druhým nejvyšším saldem stahování. Z hlediska hospodářských odvětví jsou, co se týká zaměstnávání, nejvýznamnější služby a průmysl. Trnavský kraj patří mezi nejproduktivnější oblasti v zemědělství, podíl zaměstnanosti v něm však dlouhodobě klesá. Zastoupení široké škály průmyslových odvětví a hlavně příchod významných zahraničních investorů se podepsalo pod přibližně 30% zaměstnanosti v tomto sektoru. Trnavský kraj zaznamenal mimořádně příznivý vývoj v období 2001 - 2008, když se míra nezaměstnanosti snížila z 15,51% na 4,29%. V krizovém roce 2009 zaznamenala téměř dvojnásobný nárůst na 8,37% a do roku 2013 se zvýšila o 0,79. V kraji s převisem 26630 uchazečů o zaměstnání na 843 volných pracovních míst v roce 2013, čili při 31,6 uchazečů na 1 pracovní místo, není nalezení práce jednoduché. (Štatistický úrad SR, 2015)

5.1.3. Trenčínský kraj

V Trenčínském kraji se daří udržovat podprůměrné hodnoty obyvateľstva s maximálne základným vzdeláním, ale ani zde se nedaří bojovat s vysokou nezaměstnaností této skupiny, která je v současnosti na úrovni 33,9%. Podíl vysokoškolsky vzdelaných se ve sledovaném období držel těsně pod celoslovenským průměrem, ale v roce 2013 se na něj dotáhl. Od roku 2011 dokonce kraj zaznamenává nejnižší ekonomickou aktivitu ze všech krajů. Jednou z příčin je i druhý největší podíl důchodců na obyvateľstvo ze všech krajů, který dosahuje 21%. Saldo stěhování vykazuje převážně mírně záporné hodnoty, přesto je v tomto ohledu kraj ziskový v rámci vztahu s kraji východního Slovenska, Prešovským a Košickým. Trenčínský kraj je specifický tím, že je jediným krajem, ve kterém v počtu zaměstnaných lidí nedominuje sektor služeb, ale sektor průmyslu. Potvrzuje tedy pověst průmyslového regionu a přesto, že

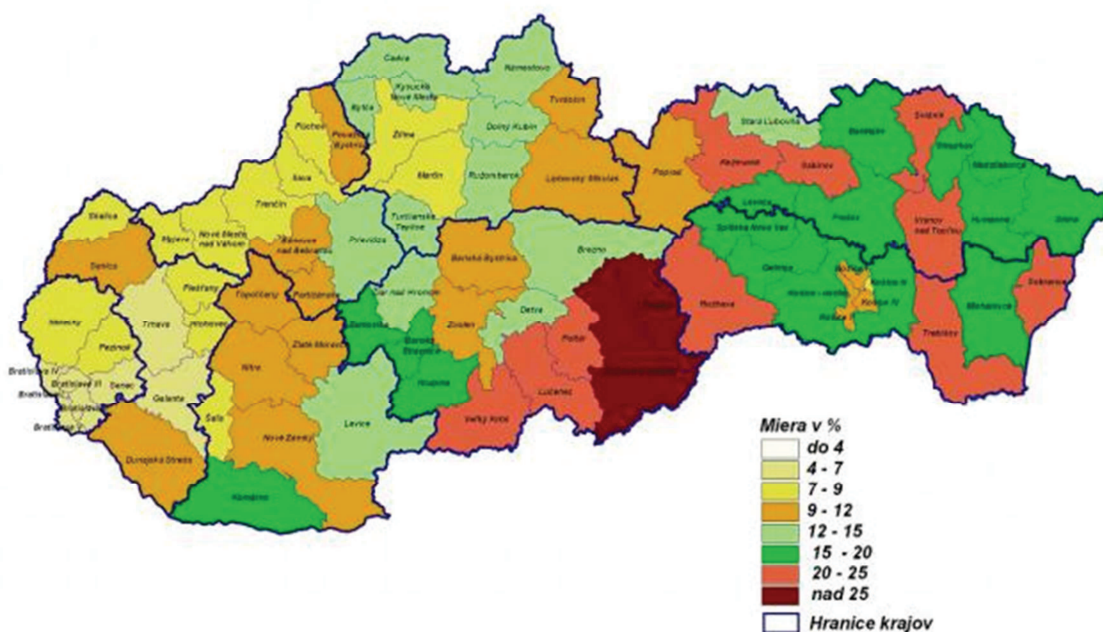
zaměstnanost v průmyslu od krize poklesla o 4 procentní body na 34,77%, stále zaměstnává o 8% více lidí než služby, respektive o 9% více než sektor obchodu. Sektory stavebnictví a zemědělství, které ještě v roce 2001 zaměstnávaly přibližně stejný počet lidí v rozmezí 5 - 6%, se vydaly rozdílným směrem. Počet zaměstnaných ve stavebnictví stabilně roste v průměru o 0,2% ročně a tento trend dokonce ani nebyl poznamenán krizí, naopak, jak je pro zemědělství na Slovensku typické, zaměstnanost v něm spolehlivě klesá. Rozdíl v zaměstnanosti v těchto dvou sektorech se za dekádu zvýšil o 5%. Trenčínský kraj potvrzuje statistiky západního Slovenska a míra nezaměstnanosti se dlouhodobě pohybuje pod celostátním průměrem. V roce 2009 zaznamenal po Prešovském kraji nejvyšší meziroční nárůst nezaměstnanosti (5,18%). Počet uchazečů o zaměstnání se v roce 2013 oproti minulému roku snížil o 2,9, ale stále mluvíme o 42,8 zájemcích na 1 volné pracovní místo. (Štatistický úrad SR, 2015)

5.1.4. Žilinský kraj

V Žilinském kraji má ekonomická aktivita obyvatelstva klesající tendenci a od roku 2003 se pohybuje pod průměrem Slovenska. Struktura a pohyb obyvatelstva Žilinského kraje dokonale odráží trendy v rámci celého státu a ve většině sledovaných ukazatelů dosahuje průměrné hodnoty. Po Trenčínském kraji je i Žilinský označován jako průmyslový. Na zaměstnanosti se ale ve větší míře podílí sektor služeb (33,27%), až potom průmysl (27,69%) a obchod (26,24%). I v tomto případě můžeme sledovat rozdílný vývoj v sektoru průmyslu a služeb po vypuknutí krize. Převážně hornatý charakter kraje je důvodem nízké angažovanosti v zemědělství, a tedy i zaměstnanosti v něm. Ve srovnání s dalšími kraji má silné postavení i stavebnictví, které se na zaměstnanosti podílí z 10%. I co se týče míry nezaměstnanosti, tak Žilinský kraj představuje průměr mezi vysokou nezaměstnaností na Východě a nízkou na Západě. Stejně jako u ostatních krajů své minimum dosáhla v roce 2007 na hodnotě 5,55%. Po krizi začala růst na současných 12,51%. Dlouhodobě se udržuje přibližně 2% pod celoslovenskou úrovní. Po výraznějším nárůstu uchazečů a poklesu volných míst v roce 2009 se jejich počty vyvíjejí mírným tempem. (Štatistický úrad SR, 2015)

Na následujícím obrázku se můžeme podívat na výraznou nepoměrnost nezaměstnanosti v jednotlivých krajích, resp. v okresech Slovenska. Klasicky se v oblasti východního Slovenska objevuje vysoká nezaměstnanost. Čím blíže má region k ČR, tím menší je míra nezaměstnanosti. Domníváme se, že tento jev může být spojen s příhraniční, krátkodobou, pracovní migrací do krajů na druhé straně hranice. Samozřejmě je do jisté míry také ovlivněn blízkostí Bratislavského kraje, který má dlouhodobě nízkou míru nezaměstnanosti, a také vyšší průměrné mzdy než české příhraniční kraje.

Obrázek 2: Míra nezaměstnanosti v jednotlivých okresech SR, v druhé polovině roku 2014



Zdroj: NÚP, 2014

5.1.5. Jihomoravský kraj

Jihomoravský kraj patří mezi regiony, které jsou dlouhodobě ekonomicky nejrozvinutější v rámci ČR. Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel je na úrovni 21%, patří mezi nejvyšší míry ve státě. Je zde také jeden s nejmenších podílů nezaměstnaných vysokoškoláků v ČR (2,6%). Celková míra nezaměstnanosti (6,8%) je podprůměrná. Nižší je také počet obyvatel se základním vzděláním (14%). I když je Jihomoravský kraj považován za zemědělský region, nezaměstnává výrazně více populace než je republikový průměr (2,5%). Největší množství pracujících je zaměstnáno ve zpracovatelském průmyslu (26%), dále následuje sektor velkoobchodu a maloobchodu. Vysoká jsou také čísla, týkající se počtu volných pracovních míst na uchazeče. Na jedno volné pracovní místo v Jihomoravském kraji

případně 32 uchazečů (v absolutních číslech je to téměř 90 tis. uchazečů ke 2262 místům). (ČSÚ, 2015)

5.1.6. Zlínský kraj

Zlínský kraj je poměrně malý kraj, který je historicky definován jako místo, kde je rozvinutý zpracovatelský průmysl. V současné době je zde zaměstnáno 40% obyvatel. Díky těmto číslům je pochopitelné, že na vzdělání je ve Zlínském kraji pohlíženo jako na nutné plus, jestliže chce uchazeč pracovat na odborné pozici. Ve skupině lidí se základním vzděláním je také vysoká nezaměstnanost a to až 25%, přitom zde není počet těchto lidí nijak nadprůměrný. Oblast se vyznačuje malou nezaměstnaností vyučených pracovníků, ale i pracovníků s maturitou a vysokoškolským diplomem. Ve Zlínském kraji je obecná míra nezaměstnanosti na úrovni 6,8%. Na jedno pracovní místo připadá celorepublikově podprůměrný počet uchazečů, a to 15 (34tis. uchazečů na 2217 pracovních míst). (ČSÚ, 2015)

5.1.7. Moravskoslezský kraj

Moravskoslezský kraj je dlouhodobě krajem, který se potýká s problémem strukturální nezaměstnanosti v odvětví, které rok od roku slábne. Nedaří se tento úpadek zmírňovat ani velkými přímými zahraničními investicemi do odvětví zpracovatelského průmyslu. V současné době je v některé z fází tohoto odvětví zaměstnáno 30% ekonomicky aktivních obyvatel. Dlouhodobě se region potýká s velkou nezaměstnaností na úrovni téměř 10%, na jedno pracovní místo připadá 39 uchazečů. Nezaměstnanost tu trápí nejen středoškoláky, ale také absolventy vysokých škol (4,8%). V regionu je mnoho vysokých škol, které v současné době chrlí na trh práce mnoho vzdělaných lidí, nicméně ani technické obory, zde nenacházejí takové uplatnění, jako tomu bylo v minulosti. (ČSÚ, 2015)

Soustředit se na tento region je opodstatněné, jelikož podle Českého statistického úřadu je podíl slovenských občanů v těchto oblastech nejvyšší k celkovému počtu cizinců. Ve Zlínském kraji je to 43%, v Moravskoslezském 31% a v Jihomoravském 24%. (ČSÚ-cizinci, 2015)

Podle všech těchto faktů, můžeme tvrdit, že faktorem, který může ovlivňovat míru emigrace Slováků na území České republiky, je míra nezaměstnanosti. Celkově je na tom lépe ČR, ale i v jednotlivých sousedících krajích se setkáváme s dostatečnými rozdíly v úrovni míry nezaměstnanosti, a tak i krátkodobá vyjížďka za prací může představovat rozdíl mezi

tím mít práci, nebo být nezaměstnaný. Nemůžeme si být jisti regionem Bratislavským, kde je míra nezaměstnanosti menší než v dalších sledovaných krajích a také nikoho nenutí docházet z regionu, který je na tom mnohem lépe také, z pohledu co se týče průměrné mzdy. Tabulka č. 9 ukazuje mzdové rozdíly na straně českých krajů a těch slovenských. Vidíme, že je rozdíl mezi hlavním městem Slovenska a sousedícími kraji v průměrné mzdě propastný.

Tabulka 9: Průměrná nominální mzda ve sledovaných regionech za rok 2014, přepočteno do EUR přes jednotný kurz ČNB

| | EUR | |
|-----------------------------|------|-------|
| Bratislavský kraj | 1205 | |
| Trenčinský kraj | 821 | |
| Trnavský kraj | 860 | |
| Žilinský kraj | 839 | |
| | EUR | CZK |
| Zlínský kraj | 902 | 23728 |
| Jihomoravský kraj | 965 | 25370 |
| Moravskoslezský kraj | 954 | 25079 |

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, Štatistický úrad SR, 2015, vlastní zpracování

Podíváme-li se dále na problematiku mzdových rozdílů mezi republikami, docházíme k závěru, že tyto rozdíly mohou být dostatečným důvodem k pracovní emigraci ze SR. V následující tabulce č. 10 a grafu č. 3 můžeme vidět, že při přepočtu na společnou měnu Euro (s pomocí jednotného kurzu vydávaného ČNB), je trvale úroveň průměrných nominálních mezd vyšší v Česku než na Slovensku.

Tabulka 10: Srovnání průměrných nominálních mezd v ČR a v SR, období 2005-2014, přepočteno do EUR podle jednotného kurzu ČNB

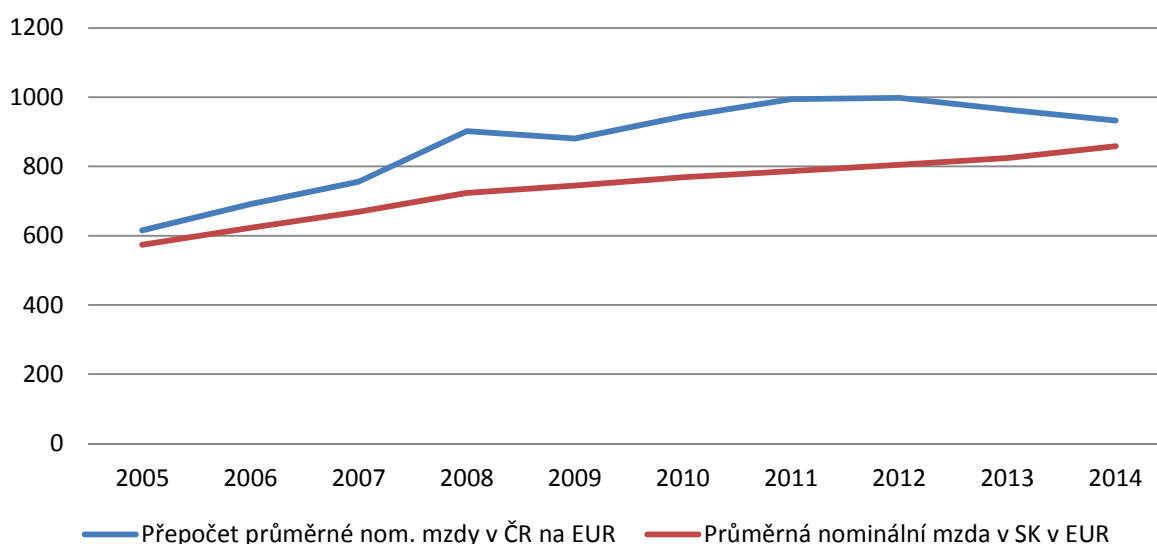
| Rok | Průměrná nominální mzda v ČR | Jednotný kurz CZK/EUR | Přepočet průměrné nom. mzdy v ČR na EUR | Průměrná nominální mzda v SK v EUR |
|-------------|------------------------------|-----------------------|---|------------------------------------|
| 2005 | 18 344 | 29,80 | 616 | 573 |
| 2006 | 19 546 | 28,27 | 691 | 623 |
| 2007 | 20 957 | 27,74 | 755 | 669 |
| 2008 | 22 592 | 25,05 | 902 | 723 |
| 2009 | 23 344 | 26,50 | 881 | 745 |
| 2010 | 23 864 | 25,27 | 944 | 769 |
| 2011 | 24 455 | 24,60 | 994 | 786 |
| 2012 | 25 067 | 25,12 | 998 | 805 |

| Rok | Průměrná nominální mzda v ČR | Jednotný kurz CZK/EUR | Přepočet průměrné nom. mzdy v ČR na EUR | Průměrná nominální mzda v SK v EUR |
|-------------|------------------------------|-----------------------|---|------------------------------------|
| 2013 | 25 078 | 26,03 | 963 | 824 |
| 2014 | 25 686 | 27,55 | 932 | 858 |

Zdroj: ČSÚ, Štatistický úrad SR, 2015, vlastní zpracování

Relativní pokles mezd v grafu č. 3 není způsoben reálným poklesem nominálních mezd v ČR, ale je způsoben nepříznivým přepočtem na Euro. Jak vidíme v předcházející tabulce, nominální průměrná mzda v ČR rostla ve všech letech od roku 2011, ale přepočet tuto skutečnost odstranil.

Graf 3: Vývoj průměrných nominálních mezd v ČR a v SR, období 2005-2014, přepočet do EUR podle jednotného kurzu ČNB

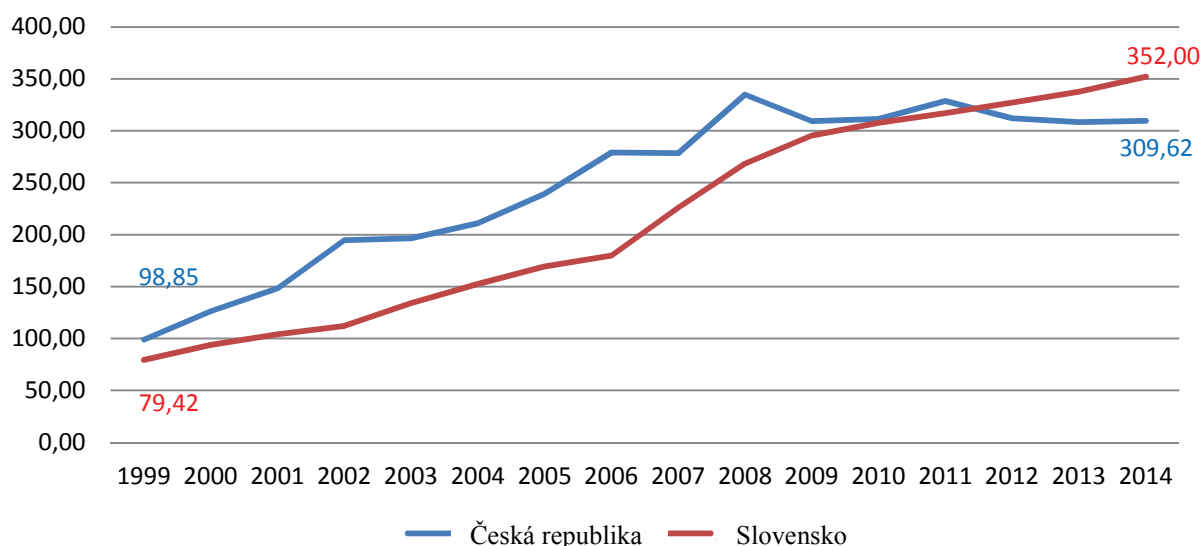


Zdroj: ČSÚ, Štatistický úrad SR, 2015, vlastní zpracování

V zemích, kde vznikají propastné rozdíly mezi minimálními mzdami, můžeme pozorovat trend, kdy počet emigrantů ze zemí s nižšími min. mzdami prudce narůstá do sousedících zemí s vyšší min. mzdou. Česká republika byla vždy zemí s lepšími možnostmi práce, a tak je pochopitelné, že i minimální mzda, jako jakási sociální kotva, byla vyšší. Z historické zkušenosti, ale nebyl příliv slovenských pracovníků kvůli hodnotě minimální mzdy až tak značný, neboť se v ČR Slováci často nezaměstnávají na pozicích, kde se reálná mzda pohybuje na úrovni mzdy minimální. Opět, stejně jako u průměrné nominální mzdy, se setkáváme s klesajícím vývojem od roku 2011, kdy se dokonce úroveň min. mzdy na Slovensku dostala nad úroveň té v ČR, tento rozdíl je opět způsoben nepříznivým přepočtem na Euro. Rozdíly mezi úrovní minimální mzdy nemůžeme považovat za dostatečný faktor

pracovní migrace z SR do ČR. Nicméně jestliže se zaměříme na situaci na východním Slovensku, kde nezaměstnanost v Prešovském kraji dosahuje úrovně 20% a podíl obyvatelstva se základním nebo žádným vzděláním dosahuje druhou nejvyšší úroveň na Slovensku (7,71%), můžeme v tomto regionu faktor stěhování se za vyšší minimální mzdou považovat za relevantní. Velkým problémem je úroveň nezaměstnanosti této skupiny, která byla v roce 2013 na úrovni 52,3%. Pod průměrnými hodnotami Slovenska se nachází i podíl vysokoškoláků (16,56%) a s Košickým krajem jsou jediné, v nichž míra nezaměstnanosti této skupiny přesahuje 10%. Můžeme očekávat, že nedostatek volných pracovních míst (46 uchazečů na jedno pracovní místo) může způsobovat emigraci i z důvodů hledání větší minimální mzdy ve skupině nedostatečně vzdělaných pracovníků, stejně tak i lepší uplatnění vysokoškoláků na pracovním trhu v ČR. (Štatistický úrad SR, 2015)

Graf 4: Vývoj minimální mzdy v ČR a v SR, období 1999-2014



Zdroj: Eurostat, 2015; vlastní zpracování

5.2. Dopravní spojení – usnadňující faktor při migraci obyvatelstva

Důležitou otázkou je, například ve zmiňovaném regionu východního Slovenska, jakým způsobem je usnadněna migrace ve směru do České republiky. Z historicky zakořeněných vazeb mezi oběma státy se v jejich počátcích společné spolupráce ve velké míře rozvíjela veškerá doprava, především ta železniční. Nejvzdálenější kouty východu našich sousedů jsou tak už dlouho obslouženy poměrně hustou, kvalitní a dále se rozvíjející železniční sítí. Páteřní linky vedoucí z Košic přes sever Slovenska až do Ostravy (a dále pak do Prahy) jsou dnes denně využity několika denními i nočními linkami a z regionů tak

poměrně levně dopravují pracovní sílu, která v ČR krátkodobě pracuje, většinou na nižších pozicích, například ve stavebnictví. Poměrně dobré spojení také zajišťuje koridor, který se nachází na jihu Slovenska u Bratislavy, kde vede železniční spojení mezi Varšavou a Budapeští. Tyto dvě města spojuje vytížená doprava protínající Moravu od severu na jih a dále pak přes hlavní město Slovenska dále do Maďarska. Třetí cestou, která není tak vytížená, je cesta středem ze Vsetína do Martina a dále do Banské Bystrice.

Obrázek 3: Vlakové spojení mezi ČR a SR, 2015



Zdroj: České dráhy 2015, vlastní zpracování

5.3. Studium na vysoké škole v ČR a následné uplatnění absolventů na českém trhu práce

V roce 2013 studovalo vysokou školu v České republice 41 tisíc osob s jinou než českou státní příslušností a jejich podíl na celkovém počtu studentů v tomto roce přesáhl 11%. Od roku 2001 můžeme zaznamenat velký nárůst zahraničních studentů, kdy v tomto roce na tuzemských univerzitách studovalo v poměru k českým studentům pouze 4% cizinců. Mezi zahraničními studenty dlouhodobě převažují studenti Slovenské republiky, kterých bylo v roce 2013 6 % všech studentů vysokých škol, a mezi studujícími cizinci tvořili nadpoloviční většinu 56%. Studující je definován jako osoba navštěvující některou z univerzit, avšak není vždy také absolventem. V roce 2001 byl počet cizinců, kteří na univerzitách zakončili úspěšně vzdělání 1,9%, avšak na konci roku 2013 toto procento výrazně vrostlo na 9%. Tento nárůst

zastoupení absolventů s cizí státní příslušností je samozřejmě způsoben stále vyšším počtem cizinců, obzvláště již zmiňovaných Slováků, kteří do České republiky přicházejí studovat. Slovenská menšina studentů je v tomto zvýhodněna zákonem, který zabezpečuje Slovákům bezplatné studium i ve svém rodném jazyce, ostatní studenti z EU musí za studium platit, pokud tedy neovládají český jazyk. K tomuto ale došlo teprve v roce 1999, kdy mezi ministry školství byla uzavřena dohoda a slovenských vysokoškoláků v ČR začaly rapidně přibývat. V této mezinárodní domluvě se obě země zavázaly, že během platnosti tohoto protokolu umožní občanům státu druhé smluvní strany přijetí ke studiu všech druhů vysokoškolského studia na státních vysokých školách za stejných podmínek. Slovenští studenti mohou při provádění přijímacích zkoušek, stejně jako během studia, používat češtinu, s výjimkou případů, kdy je čeština ověřovanou podmínkou přijetí na VŠ nebo u studijních povinností, které s výukou českého jazyka souvisí. Stejně podmínky platí pro české studenty studující na Slovensku. K roku 2013, studuje nejvíce cizinců obory spojené se společenskými vědami, obchodem a právem – 36% všech cizinců. Nejvíce studentů s cizí státní příslušností studuje v Praze, Brně, Ostravě a Olomouci, celkově v těchto čtyřech městech studuje téměř 90% všech cizinců. (ČSÚ, 2014)

Důvodů, které vedou mladé Slováky k tomu, aby si za zemí svého vysokoškolského studia zvolili právě sousední Českou republiku, je několik. Mezi ty hlavní patří: dobré jméno a tradice, což je spojeno s možností získání kvalitního vzdělání a následně lepších vyhlídek do budoucna. Dalším je nepochybně blízkost jazyka, přičemž mnohé z univerzit tolerují používání češtiny nejen co se týče slovního projevu - zkoušky a prezentace, ale i písemného - seminární a zejména závěrečné práce. Následujícím důvodem, je legislativa České republiky umožňující stále bezplatné vysokoškolské vzdělání, nebo současná situace vysokého školství na Slovensku, která mnoha ambiciózních lidí odradí a přiměje je zamýšlet se nad odchodem do České republiky. Novým trendem je, že samotné univerzity lákají Slováky, aby k nim přišli studovat. Budoucí absolventy gymnázií či středních škol oslovují přímo vysíláním svých studentů, aby jim přiblížili chod jejich školy. Objevují se i plakáty a letáky ve slovenských prostředcích městské hromadné dopravy. Jinou metodou získávání a přiblížení se k Slovenské studentům je i možnost provádět přijímací zkoušky ve slovenských městech, konkrétně v Bratislavě, Žilině a Košicích. (Hlavoňová, 2009)

Podle výzkumu, provedeného v roce 2013, více jak 30% studentů plánuje zůstat nadále v České republice a pokusit se o začlenění na trh práce právě tady. Nejčastěji uváděný

důvod, ve více než 55% případech, souvisí s lepším uplatněním na trhu práce v České republice než na Slovensku. (Slotíková, 2013)

Je jasné, že studium na vysoké škole mnoho Slováků považuje za schůdnou cestu, jak dosáhnout na dobré vzdělání a především pozdější lepší uplanění vystudovaného oboru s možností lepšího mzdového ohodnocení, jak již bylo zmíněno výše. Absolventi VŠ výrazně zvyšují procento emigrantů Slovenska do ČR a také lepší platové podmínky vysokoškoláků jsou faktorem pracovní migrace. Jsou jakýmsi pull faktorem, který přitahuje mladé lidi do ČR.

5.4. Sociální aspekt pracovní migrace – sloučení rodin a uzavírání manželství s občany ČR

V předchozích kapitolách jsme mohli narazit na teorie, které potvrzují, že rodinní příslušníci, kteří zjistí, že podmínky pro život jsou v přijímající zemi lepší než v domovině, naváží na sebe zbytek rodiny, ti jsou ochotnější k migraci než by tomu bylo, kdyby se v přijímající zemi nenacházel nikdo, koho znají. V minulosti, rozumějme před sloučením republik, jsem se mohli setkávat s častým přesunem vojáků do jiných posádek. Profesionální vojáci se slovenskou státní příslušností a rodinami, nemohli v mnohých případech přestěhovat jen sebe, ale museli s sebou vzít i manželky a děti. V oblastech, kde fungovaly velké vojenské posádky s profesionály, můžeme dodnes zaznamenat větší procento původně slovenských rodin. V dnešní době je tento pohyb nulový, ale mnohdy se setkáme se smýšleným párem, ve kterém je jeden z manželů slovenské národnosti. Český statistický úřad si o takovýchto manželstvích vede záznamy. V následující tabulce pozorujeme vývoj takovýchto manželství od roku 2005 do roku 2010. V mnohých případech se jedná o završení emigračního procesu Slováka nebo Slovenky, kdy se po uzavření svazku rozhodnou oba manželé zůstat na území ČR.

Tabulka 11: Počet sezdaných párů v ČR, kde je alespoň jeden z manželů slovenské národnosti

| | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|--|-------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| žena cizinka - muž ČR | | | | | | | | | | |
| Slovensko | 422 | 537 | 629 | 639 | 677 | 772 | 843 | 787 | 787 | 733 |
| muž cizinec - žena ČR | | | | | | | | | | |
| Slovensko | 448 | 483 | 506 | 523 | 574 | 612 | 745 | 728 | 616 | 643 |
| CELKEM | 870 | 1 020 | 1 135 | 1 162 | 1 251 | 1 384 | 1 588 | 1 515 | 1 403 | 1 376 |
| Celková migrace ze Slovenska | 8711 | 14455 | 23735 | 14955 | 10107 | 6781 | 13931 | 7592 | 5609 | 5086 |
| Podíl manželství na celkové imigraci ze Slovenska | 10,0 | 7,1 | 4,8 | 7,8 | 12,4 | 20,4 | 11,4 | 20,0 | 25,0 | 27,1 |

Zdroj: ČSÚ-cizinci 2015, vlastní zpracování

Nemůžeme jasně určit, že všichni Slováci, kteří se za daný rok s občanem České republiky sezdali, se podílí na celkové imigraci v daném roce. Tito Slováci mohou na území pobývat již několik let, ale až nyní se rozhodli vstoupit do manželství, nicméně počet uzavřených manželství není nijak malý, a tak si dovolíme tvrdit, že uzavřená manželství, kde je alespoň jeden státní příslušnosti slovenské můžou mít velký vliv na počet imigrantů ze Slovenska. Podle údajů z roku 2005, tvořil celkový podíl slovenských imigrantů, kteří přicházeli do ČR za účelem sloučení rodiny, 27%. (ČSÚ, 2007) Také můžeme říci, že většina těchto mužů a žen dále hledá, nebo již má zajištěnou pracovní pozici v ČR, a tak je jistě toto považováno za jeden z faktorů pracovní migrace Slováků na území České republiky.

5.5. Přímé zahraniční investice - nástroj zvyšování konkurenceschopnosti a výkonnosti daného regionu

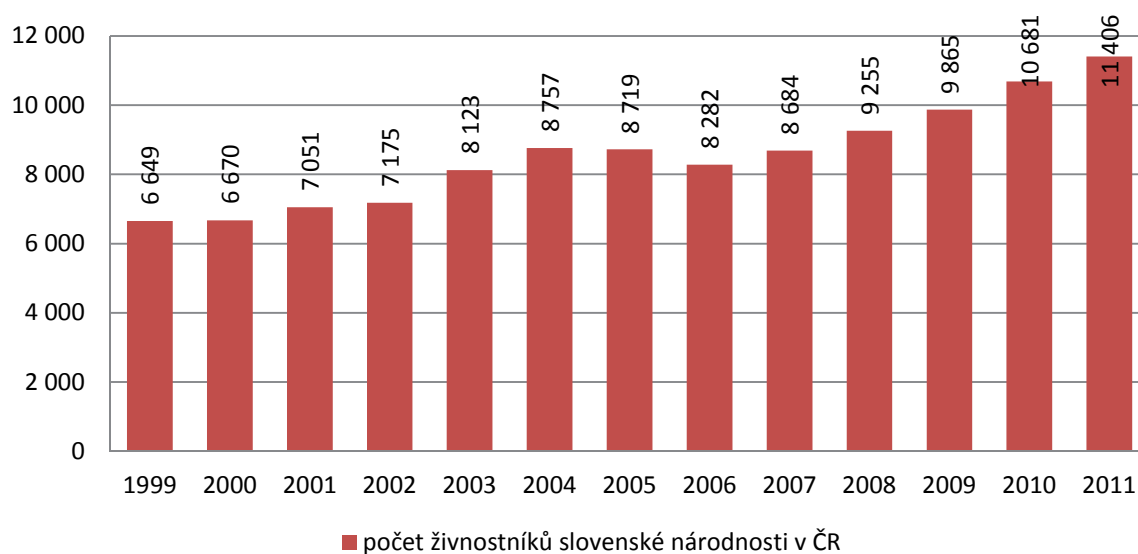
K přímým zahraničním investicím lze přistupovat z různých hledisek. Pro podniky představují jednu z forem vstupu na zahraniční trh. Jsou složkou mezinárodního podnikání, pro ekonomiku jako celek jsou faktorem, který může přispět k ekonomickému růstu, k tvorbě nových pracovních míst. Podle definice Mezinárodního měnového fondu, přímá zahraniční investice představuje kategorii mezinárodních investic, která vyjadřuje záměr subjektu, který je rezidentem jedné ekonomiky (přímý investor), získat trvalý podíl v podniku se sídlem v jiné ekonomice (podnik přímé investice). Trvalý podíl vyjadřuje existenci dlouhodobého vztahu mezi přímým investorem, podnikem přímé investice a významný stupeň vlivu na řízení podniku. Při určování existence vztahu přímé investice v souladu s mezinárodními standardy,

se používá kritérium 10% podílu na základním kapitálu nebo hlasovacích právech podniku. PZI jsou významným akcelerátorem ekonomického růstu, regionálního rozvoje a konkurenceschopnosti. Na druhé straně sami o sobě jsou nositelem vzniku regionálních rozdílů, avšak vhodnou regionální politikou a cílenou alokací zahraničních investic do méně rozvinutých regionů, což vyžaduje připravenost a absorpční schopnost konkrétního regionu, je možné výrazným způsobem eliminovat tento negativní efekt (Slaninová, Bobenič, Šenov, 2008).

PZI zahrnují v sobě celou řadu pozitiv. Některé z nich mají více méně pouze regionální charakter, jako např. zvyšování zaměstnanosti, některé mají význam pro zemi jako celek, jako např. podpora hospodářského růstu. Vstup zahraničního kapitálu do ekonomiky hostitelské země má z makroekonomického hlediska význam v oblasti vytváření pracovních míst, zvýšení kapitálové zásoby a zvýšení exportní výkonnosti země. Zahraniční investor přispívá k tvorbě národního důchodu. Obecně považujeme za samozřejmost, že investující firmy využívají lépe technologie než firmy v hostitelské zemi. Proto dochází ke zvyšování kvality výrobků a služeb, které mohou být produkovány za nižší ceny nebo ve větším objemu, což v konečném důsledku vede ke zvyšování blahobytu spotřebitelů. (Lipsey, Sjöholm, 2004)

Zaměříme-li se na regiony, které již byly v textu zmíněny, tedy regiony sousedící na hranici ČR a SR, dojdeme k tomu, že celkové přímé zahraniční investice v krajích Česka přijímaly ve sledovaném období více finančních prostředků než tomu bylo u našich východních sousedů. Tímto zvyšovaly svou konkurenceschopnost nejen na tuzemském trhu, ale také na globálním trhu práce (rozumějme zvyšovaly počet pracovních míst i pro zahraniční pracovní sílu). Konkurenceschopnost regionu je definovatelná jednak indikátory, které určují schopnost regionu konkurovat jiným regionům a také výsledky, které regionální konkurenceschopnost přinesla resp. vytvořila. Může docházet k zatraktivnění regionu pro další, navazující podnikatelské aktivity. V následujícím grafu vidíme, že počet živnostníků s občanstvím SR stoupá, a stejně tak roste i příliv zahraničních investic do regionů. Souvislost nevzniká v objemu investic a počtem živnostníků ve spojitosti, že každý živnostník přivádí velké zahraniční investice, ale tak, že velké zahraniční investice nadnárodních podniků lákají menší podnikatele do naší země.

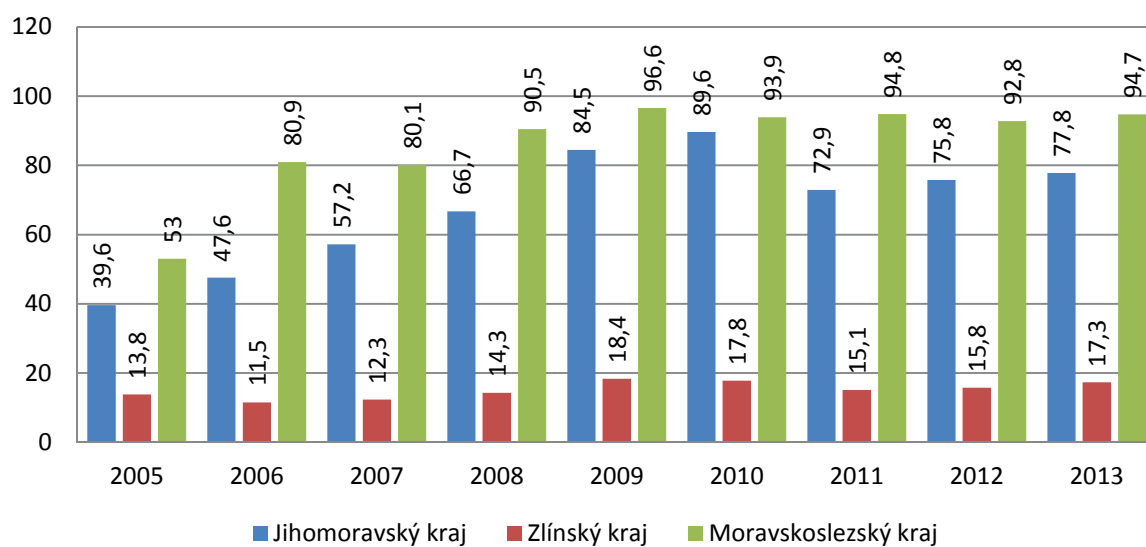
Graf 5: Vývoj počtu živnostníků se slovenskou státní příslušností, období 1999-2011



Zdroj: Horáková 2012, vlastní zpracování

V dalším grafu vidíme vývoj PZI, a to konkrétně investic do základního kapitálu v daných regionech. Zatímco těsně po vstupu ČR do EU se zahraniční investice na Moravě nebyly velké, v pozdějších letech rostly především v Moravskoslezském kraji na téměř 100 miliard korun a v Jihomoravském kraji na 80 miliard korun v roce 2013. (ČNB, 2015) Poslední definitivní údaje ve čtyřech sledovaných slovenských krajích jsou z roku 2012. Bratislavský kraj, v přepočtu na koruny, s téměř 600 miliardami PZI do srovnání nezapadá, nicméně zbylé tři ve srovnání zaostávají. Největší přísun zahraničních investic v roce 2012 připadá na kraj Žilinský, kde je významným hráčem v investicích automobilka KIA. Ve srovnání s krajem Moravskoslezským, ale v celkovém objemu zaostává téměř o 30 miliard korun s celkovými PZI v objemu 62,8 miliard korun. (NBS, 2015)

Graf 6: Přímé zahraniční investice do regionů ČR, které sousedí se Slovenskem, období 2005-2013, v miliardách Kč



Zdroj: ČNB-PZI 2015, vlastní zpracování

6. ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo odhalit některé z mnohých faktorů pracovní migrace Slováků na území ČR. Na začátku práce byly popsány teorie a systémy celosvětové migrace. Ty nás uvedly do obecné problematiky migrace, která v globální ekonomice hraje významnou roli.

V druhé kapitole jsme nahlédli do historického vývoje vnitřní migrace od počátku republik, až po jejich rozdělení. V kapitole jsme se dozvěděli, že Slováci přicházeli do Čech a na Moravu z důvodů, které ve většině případů řídila centrálně plánovaná ekonomika. Kde bylo potřeba kvalifikované síly, tam se přesunula řada obyvatel i ze vzdálených krajů Slovenska. Častým migračním tokem bylo pokrývání chybějících pracovníků na Ostravsku, nebo tam, kde byl umístěn těžký průmysl jako takový. V dobách normalizace migrační toky ustaly a plně se projeví až v období změny politických nálad v letech před sametovou revolucí.

Další kapitola pokrývá období po revoluci a hlavně po roce 1993, kdy se ani rozdělení státu neprojevovalo na dobrých vztazích i v oblasti pracovní migrace či vzdělávání Slováků na vysokých školách. Do platnosti přišla smlouva, podle které nemusel Slovák pracující v Česku žádat o udělení povolení k zaměstnání. Pro obě republiky byl dalším významným datem rok, kdy jsme vstoupili do Evropské unie. Slováci vycítili možnost toho, že se se sociální politikou EU změní stávající období, a tak začali ve větší počtu reemigrovat zpět do své domoviny. V událostech hospodářské krize, která zasáhla celosvětovou ekonomiku v roce 2008, se opět pomalu objevily přetrvávající rozdíly mezi ekonomikou směřovanou více na západ a Slovenskem, kterému není v tomto ohledu, až tak přáno.

V poslední kapitole jsme hodnotili objektivní i subjektivní faktory současné migrace ze Slovenska. Nejdůležitějším faktorem pracovní migrace je dlouhodobý vývoj trhu práce na Slovensku. Dlouhodobě se potýká s vysokou nezaměstnaností a nerovností mezd v některých regionech. Celkově jsou v obou těchto ukazatelích Slováci horší než my. V kapitole jsme se zaměřili na relevantní oblast pohraničí, která vykazuje čísla, která potvrzují vysokou míru imigrace ze Slovenska. Historicky se na území Československa rozvíjela železniční doprava, a tak není překvapením, že mezi faktory usnadňující migraci jsme zařadili i ji. Mezi další faktory můžeme zařadit množství sezdaných párů, kde se alespoň jeden z novomanželů hlásí ke slovenské státní příslušnosti. Zahraniční investice dnes více než kdykoli předtím, zvyšují

ekonomickou situaci regionů a jejich konkurenceschopnost na globálním trhu. Proto je objem přímých zahraničních investic v našem textu zařazen jako jeden z nepřímých faktorů. Tyto investice totiž dávají za vznik nových pracovních míst a také přinášejí větší mzdové ohodnocení. V oblasti vysokoškolského vzdělání jsme v kapitole zmínili, že ČR přijímá Slováky na VŠ bez zvláštních podmínek a jsou osvobozeni od platby školného, i když studují ve slovenštině. Mnoho vysokoškolských studentů poté zvažuje po absolvování, zůstat v ČR a dále se zde uplatnit na trhu práce, který je, jak jsme již zmínili, v lepší kondici než je tomu v SR.

Seznam použité literatury

- BÁRTOVÁ, Michaela. *Slováci na českém trhu práce*. 2011. Statistika & my, Praha: Český statistický úřad, roč. 01, č. 09, s. 14-15. ISSN 1804-7149.
- BEDNÁROVÁ, Lucie. *Komise si brousí zuby na „lodě duchů“*. 2015. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/komise-si-brousi-zuby-na-lode-duchu-012380>
- BRABCOVÁ, Kateřina a Renáta KUNZOVÁ. *Slováci v ČR* [online]. 2009 [cit. 2015-02-25]. Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze. Dostupné z WWW: < http://www.hks.re/wiki/slovaci_v_cr >
- BRETTELL, Caroline B. a James F. HOLLIFIELD. *Migration Theory: Talking across Disciplines*. 2008. Second Edition. New York: Routledge. ISBN: 9780415954273
- BUMOVÁ, Ivica. *Postoj ŠtB k emigrácii československých občanov v rokoch 1963 - 83 (s dôrazom na Západoslovenský kraj)*. 2006. In Luther, D. - Migrácie a Slovensko. s. 41-74. ISBN: 8088997321
- České dráhy. *Slovensko*. 2015 [online]. [cit. 2015-03-26] Dostupné z: <http://www.cd.cz/mezinarodni-cestovani/vlakem-do-evropy/slovensko/-4074/>
- ČIEF, Rastislav. *Statistiky podle doby strávené na českém území*. [online] 2007, roč. 3, č. 3/2007. In: FORUM STATISTICUM SLOVACUM 2007. [cit. 2015-02-16]. ISSN 13367420. Dostupné z: <http://www.ssds.sk/casopis/archiv/2007/fss0307.pdf>
- ČNB. *Kurzy devizového trhu – měsíční průměry*. 2015 [online]. [cit. 2010-03-26] Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/prumerne_mena.jsp?mena=EUR
- ČNB. *Přímé zahraniční investice*. 2015 [online]. [cit. 2010-03-26] Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/pzi/
- ČSÚ. *Regionální výstupy - Ročenky* 2015 [online]. [cit. 2015-03-26] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/krajske-rocenky#10a>
- ČSÚ. *Život cizinců v ČR*. 2007 [online]. [cit. 2015-03-20] [http://csugeo.i-server.cz/csu/cizinci.nsf/t/AB002E04DC/\\$File/111806.pdf](http://csugeo.i-server.cz/csu/cizinci.nsf/t/AB002E04DC/$File/111806.pdf)
- ČSÚ-Cizinci. *Počet cizinců – datové údaje* [online]. 2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr.
- DUNN, Christopher; KAWANO, Yukio; BREWER, Benjamin. *Trade Globalization since 1795: Waves of Integration in The World-System*. [cit. 2015-02-09]. 2000. American Sociological Review. Vol. 65, No. 1, Feb. ISSN: 00031224 Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2657290>

EUROSTAT. *Minimum wages – data tables*. 2015 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00155&plugin=1>

EUROSTAT. *Unemployment rate - annual data, data tables*. 2015 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsun20&plugin=1>

HALÁS, Marian. *Cezhraničné väzby, cezhraničná spolupráca: na príklade slovensko-českého pohraničia s dôrazom na jeho slovenskú časť*. 2005. ISBN 8022320544.

HALSALL, Paul. 1997. *Modern History Sourcebook: Summary of Wallerstein on World System Theory*. [online] Internet Modern History Sourcebook. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://legacy.fordham.edu/halsall/mod/Wallerstein.asp>

HLAVOŇOVÁ, Miriama. *Slovenští studenti v ČR: aktuální trendy*. 2009. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/slovensti-studenti-v-cr-aktualni-trendy>

HORÁKOVÁ, Milada. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR - Bulletin č. 28*. 2012 [online]. [cit. 2015-03-20]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. ISBN 9788074161049
Integrovaný portál MPSV. *Regionální statistika ceny práce*. 2015 Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydelky>.

LIPSEY, Robert. E a Frederik SJÖHOLM. *The Impact of Inward FDI on Host Countries: Why Such Different Answers?* [online]. 2004 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: http://www.iie.com/publications/chapters_preview/3810/02iie3810.pdf

LUKŠÍKOVÁ, Petra. *Slováci v ČR* [online]. 2005 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z WWW: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=197&lst=117>.

MASSEY, Douglas S. a kolektiv. *Theories of International Migration: A Review and Appraisal* [online]. 1993. Population and Development Review. [cit. 2015-02-09]. ISSN: 00987921 Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2938462>

MPSV ČR. *Zaměstnávání cizích státních příslušníků – Statistiky*. 2015. Dostupné z WWW: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/zam_ciz_stat_prisl

NBS. *Priame zahraničné investície*. 2015 [online]. [cit. 2015-03-26] Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>

NÚP. *Miera evidovanej nezamestnanosti v okresoch: september, 2014*. 2014 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.nup.sk/miera-nezamestnanosti-okresy/2014-09>

ÖBERG, Sture. 1995. *Theories on Interregional Migration: An Overview* [online]. 1995. IIASA. Laxenburg, Rakousko, [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://webarchive.iiasa.ac.at/cgi-bin/pub/pubsrchKK?ID:WP95047&O,y>

POLZER, Jaroslav. *Faktory vietnamské migrace do České republiky*. Ostrava, 2012 [online]. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Fakulta ekonomická, Katedra národohospodářská. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <https://dspace.vsb.cz/handle/10084/91575>

RATICA, Dušan. *Fenomén emigrácie zo Slovenska v 2. polovici 20. storočia (etnologické východiská)*. 2006. In Luther, D. - Migrácie a Slovensko. s. 17-40. ISBN: 8088997321

SLANINOVÁ, Patricia; BOBENIČ, Vladislav; SEŇOVÁ, Andrea. *Vplyv zahraničných investícií na zvyšovanie konkurencieschopnosti regiónov* [online]. 2014 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www3.ekf.tuke.sk/konfera2008/zbornik/files/prispevky/senova>.

SLOTÍKOVÁ, Zuzana. *Pracovné a študentské aktivity Slovákov v Českej republike*. Olomouc, 2013 [online]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci - Přírodovědecká fakulta [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/i9orba/>

Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů. 1992. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1340/slovensko.pdf>
ŠIMEK, Milan. *Trh práce*. 2005. Ostrava: Vysoká škola podnikání, a.s. ISBN 8086764265

Štatistický úrad SR. *Demografia a sociálne štatistiky – Trh práce*. 2015. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?cmd=go&s=1002&sso=2&so=15>

TAYLOR, J. Edward. *Migration models*. 2003. In Encyclopedia of Population. Macmillan Reference. New York.

WALLERSTEIN, Immanuel. *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century* 1974. New York: Academic Press. ISBN: 9780127859194

ZIMMERMANN, Klaus F. a Tomas BAUER. *The Economics of Migration: Volume I, The Migration Decision and Immigration Policy*. 2002. Cheltenham: Edward Elgar. ISBN: 9781858987569

Seznam zkratk

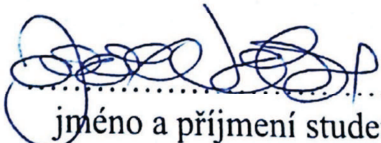
| | |
|------|--|
| CZK | česká koruna |
| ČD | České dráhy |
| ČNB | Česká národní banka |
| ČSFR | Československá federativní republika |
| ČSSR | Československá socialistická republika |
| ČSÚ | Český statistický úřad |
| ČR | Česká republika |
| MPSV | Ministerstvo práce a sociálních věcí |
| NBS | Národní banka Slovenska |
| NÚP | Národný úrad práce |
| PZI | přímé zahraniční investice |
| RVHP | Rada vzájemné hospodářské pomoci |
| SR | Slovenská republika |
| StB | Státní bezpečnost |

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 22. 4. 2015


jméno a příjmení studenta